

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

BROJ 11.

STUDENI 1930.

GOD. XXVI.

Dr. JOSIP POLJAK: ZAGREB

OD PLUŽINA PREKO JAVORKA DO NIKŠIĆA

Mjesto Plužine Pivske župe smješteno je vrlo slikovito na visoravni uz desnu obalu jakog pritoka Pive potoka Vrbnice, a na sjeverozapadnom podnožju Šarišnik brda. Bujna vegetacija, plodna polja i zelene košanice značajka su plužinskog okoliša, koji stoji poput kakve oaze u okolnoj krškoj pustinji. Ta slikovita zelena oaza uvjetovana je obilnom vlagom, jer je okoliš Plužina odnosno sjeverozapadno podnožje brda Šarišnika izgrađeno od dolomita, pješčenjaka i škriljevaca trijadičke starosti, koji po svom mineraloškom sastavu imaju vlastitost, da ne propuštaju oborinske vode u dubinu, nego ih zadržavaju i tako stvaraju odličnu podlogu za razvoj raslinstva. Te naslage uvjetovale su i ona brojna vrela izvrsne gorske vode, kojima obiluje okoliš Plužina.

Kiša, taj neugodni pratić planinara, zadržala nas cijelo dopodne, a i dobar dio poslijepodneva u Plužinama, pa nekako oko tri sata krenusmo dalje, oprostivši se srdačno od gostoljubive porodice Hadžića. Podosmo putom u pravcu jugoistočnom od Plužina podnožjem brda Šarišnika, pa nakon kratkog uspona iznad Plužina stigamosmo do lijepo gradjene kapelice, zadužbine glasovitog crnogorskog junaka vojvode Lazar Sočice, čiji se grob nalazi nasuprot pročelju crkvice. Nakon što smo razgledali crkvicu i slikali grob, započesmo s usponom prema sedlu Šarišnika. U više smo se navrata zaustavili, jer je s pojedinih točaka bio vanredan razgled prema sjeveru na dolinu Vrbnice, na gorske sklopove Kručice, Bioča, Maglića, Vlasulje, Volujaka i Lebršnika, a prema zapadu na visoravan Ravno.

U laganom hodu uspesmo se na sedlo i s njega dodošmo na visoravan, koja se stere u znatnoj površini između gornjeg toka Pive potoka Vrbnice. Visoravan je plodna, pa uz brojne košanice nalazi se znatnih površina zasijanih ječmom, raži i zobi. Prođosmo mimo katuna pa udarismo pravcem prema mjestu Goranskom laganim i mekim poljskim putem, kamo stigosmo već u sumrak. Smjestisemo se u gostionici, gdje smo našli još dvoje suputnika iz Zagreba, dr.

G. sa suprugom. Spremivši našu obilnu prtljagu skupismo se svi u kuhinji oko ognjišta, jer je nakon kiše dobro zahladilo, a napokon bili smo i dosta visoko, jer Goransko leži 1.030 m nad morem. Uz čašu pive, kojoj se svi obradovasmo, — jer nismo od Čemerna dovle nigdje naišli na gostionu — započesmo razgovor o putovanju čekajući na večeru, koju je priredivala kućedomaćica. Nakon večere brzo se pokupismo svaki na svoj krevet, jer i ako nije bio put dug i naporan, ipak smo se svi čutili nekuda izmoreni.

Sutradan već rano iz jutra počeli su se skupljati pojedinci, dok se konačno ne nađosmo svi na okupu. Kako je bila toga dana nedjelja i kako nakon gotovo tri nedjelje putovanja prvi put dodosmo do pošte, odlučisemo ostati do podne u Goranskom, da se javimo svojima i da razgledamo Goransko i okolicu, jer sinoć u sumraku nismo vidjeli ništa. Goransko je mala varošica smještena u jednoj uvali na jugu visoravni, sa školom, poštou, brzojavom, općinom, parohijom i žandarmerijskom stanicom. Jugozapadno mjesta na uzvisini nalazi se solidno iz tesanog kamena građena kula (pod kulom razumijevaju Crnogorci veće kuće zidanice) ograda visokim kamenim zidom, a vlasništvo je g. Muje Sočice, posjednika i majora u penziji, sina spomenutog vojvode Lazara. Upoznavši se s njime pozvao nas je, da razgledamo zgradu, a nakon toga pogostiše nas gospoda i gospodin Sočica upravo gospodski. Poslije objeda spremisemo našu karavanu na daljni put i oprostivši se sa dr. G. i g. Soćicom uputisemo se u smjeru prema manastiru Pivi. Nakon kratkog uspona izišli smo na visoravan, sa koje nam se u pravcu sjeveroistočnom ukazala impozantna trupina Durmitora, koja je nama pokazivala svoju zapadnu stranu, gdje se osobito dobro isticao karakteristični Prutaš sa svojim na daleko vidljivim prugama preko cijele njegove zapadne padine. Naš put ovdje naglo zakreće oko zapadne trupine Milaćko vabrad a srušujući se na mjestima dosta strmo preko razrušenih kamenih ploča i pjeskuljastih škriljavaca. Tu nađosmo na dobar izvor, gdje smo pojili naše konje, a i mi sami okrijepisemo se dobrom izvor vodom. Desno, t. j. zapadno pružila se duboka i široka uvala, po kojoj su razbacani katuni zasebnog oblika, koje zovu savardacima. (Vidi sliku u br. 6. Hrv. Planinara 1930.). Čunjasta oblika, sav napravljen od slame, no nađosmo jedan, u kojem stalno borave, pa je taj imao za podlogu okrugao zid, na kojem je stajao visoki čunjasti slamnati krov. Naravski, da bez slikanja savardaka nije moglo biti, i tako izgubisemo ovdje prilično dugo vremena. Konačno uz neprestano spuštanje dospjesmo do samog manastira Pive, koji leži na lijevoj obali Pive na malom zaravanku. Ostavisemo konje kod manastira, a mi se odmah uputisemo do izvora Pive, koji se nalazi kojih 10 časaka daleko prema zapadu od manastira, da uz-

mognemo slikati, dok je još sunca, jer radi visokog okoliša sunce ovdje brzo zađe za brda. Izvor Pive sastavljen je iz »dvaju jakih uzlazećih krških vrela ili, kako tamošnji ljudi kažu, Piva izvire na dva »oka«. Dva oširoka bazena, jedan ispod drugoga na lijevoj strani duboko urezane doline, iz kojih se izljeva u dolinu znatna količina bistre vode. Boja vode u bazenima je modrikasto zelena, a u oba bazena ima obilje pastrva. Združena voda obaju bazena teče u pravcu sjeveroistočnom kao rijeka Piva dolinom strmih i visokih



MANASTIR PIVA

Foto: dr. R. Simonović

strana, pa kilometar sjeveroistočno od manastira prima odmah svoju najjaču pritoku s desne strane, divlju i brzu Komarnicu. Na tom putu od izvora do ispod manastira slazi Piva postepeno u kaskadama do Stanaca, gdje primivši Komarnicu zauzima posve karakter prave krške rijeke mirnog i laganih toka.

Vratismo se u manastir, gdje su nas srdačno primili Maksim Pavičević arhimandrit i iguman manastira Teofil Popović iz Pipera. Mi se spremisimo da pregledamo manastir, a naš mladi drug i suputnik C. nešto se pogada sa igumanom. I za čas evo ga spremna za lov, no ovaj put ne s puškom, nego s udicom u ruci. Brojne pastrve na izvoru Pive nisu mu nikako dale mira, i on je otisao da pokuša svoju lovačku sreću. Mi zađosmo u crkvu da razgledamo njenu ponutricu, gdje nam je tumačem bio otac iguman. Među raznim dragocjenostima, što ih vidjesmo u manastirskoj riznici, od osobite je vrijednosti evanđelje u zlatom okovanim koricama. Našu pozor-

nost svratila su na sebe ponajviše vrata, koja dijele predvorje od lađe. To je prekrasna intarzija od slonove kosti i ebanovine bogata bujnom ornamentikom, pa nam se čini da su ona najvredniji komad, što ga crkva uopće ima. Već se bilo dobro smrklo, kada smo izašli iz crkve, pa svi posjedamo uz crkvu, gdje nam je arhimandrit prikazao postanak i razvoj manastira. Dok mi još tako u razgovoru, evo našeg lovca vesela lica, znak da je ipak uspio u lovnu i da nije badava išao na izvor Pive. I doista imao je dobru sreću, jer je u ono kratko vrijeme ulovio oko tri kilograma lijepih pastrva, koje su nam bile mastan zalogaj za večeru i sutradan za zajutrak prije polaska na daljnji put. Uz to su nas pogostili i domaćini svim svojim specijalitetima vlastite domaće produkcije. Sama crkva ovelika je građevina iz tesana kamena, koja je od svoga postanka u više navrata bila nadozidavana tako, da se od nekadanjeg početnog oblika danas jedva zapažaju tek konture. Na južnoj i istočnoj strani nalaze se nuzgredne prostorije za stanovanje kaludera građene u ključ također iz tesanog kamena. Romantični i divlji okoliš sa manastirom daje vrlo lijepu i skladnu sliku prirode i ljudske rukotvorine. Nakon večere zadržasmo se dugo u razgovoru i već kasno pođosmo svaki u svoju ćeliju na počinak. Rano u jutro sastasmo se na doručak, i nakon srdačna oproštaja sa domaćinima zaputismo se putem do izvora Pive, pa od njih započnemo uspon na brdo Velika Varde. Početno je uspon lagani, jer se prolazi lijepom i gustom bukovom šumom, koja pruža obilje hladovine, no kada smo stupili iznad regije šume, pozdravilo nas toplo jutarnje srpanjsko sunce, koje nam je svojim žarom usporavalo naše napredovanje. Trebalo se dići od manastira do sedla gotovo 500 m, od toga 300 m po tvrdom pločastom vapnencu, koji je bio velika zapreka nama, a pogotovo našim konjima. Konačno se nekako usprtisimo do na sedlo, s kojega zadosmo na prostranu visoravan omeđenu s istočne strane kanjom rijeke Komarnice, sa zapada Bundoš planinom i izdancima Golije planine, dok je na jugu zatvarala vidik gorostasna Vojnik planina. Visoravan se proteže od Vel. Varde u pravcu od sjeverozapada prema jugoistoku do južno Donjeg Brezna, gdje je ogranci sjeveroistočnog dijela Vojnika zatvaraju baš u okuki rijeke Komarnice. Cijela ta duljina iznosi nešto preko 20 km, a može se podijeliti u dva dijela. Viši dio od Varde do iznad Bajeva polja sa aps. visinom od 1.100 m, i niži dio od Bajeva polja do južno ispod Donjeg Brezna s poprečnom visinom od 1000 m. Prvi dio je lagano valovit i prepun ponikava razne veličine, a na mjestima nalazimo većih ili manjih dolova, koji su redovno plodni, pa su ili zasijani ječmom ili su košanice, no pretežna čest toga dijela visoravnji je ljuti krš sa gotovo potpuno bezvodnim područjem. Niži dio polja gotovo

je posve ravan, znatno plodniji i u pretežnoj česti pokrit bujnim košanicama, pa je i na njemu pomanjkanje dobre izvor vode karakteristika, koja je općena za tipična krška polja. Stalnih manjih naselja nalazimo duž protege polja, pa su u gornjem dijelu naselja Seljan, Rudinica, Miljkovac i Bukovac, dok su u donjem Bajevu Polju, Duboja te Gornje i Donje Brezno. Narod se bavi isključivo stočarstvom, jer zemlje težatnice ima malo, a i poradi znatne nadmorske visine teško uspijevaju žitarice. Kako na daleko i široko oko visoravni nema izgradnjene ceste, to se narod služi za dovoz sijena od udaljenijih katuna visoravni redovno saonicama, ili posve primitivnim kolima, koja imadu kotače odrezane od bukova



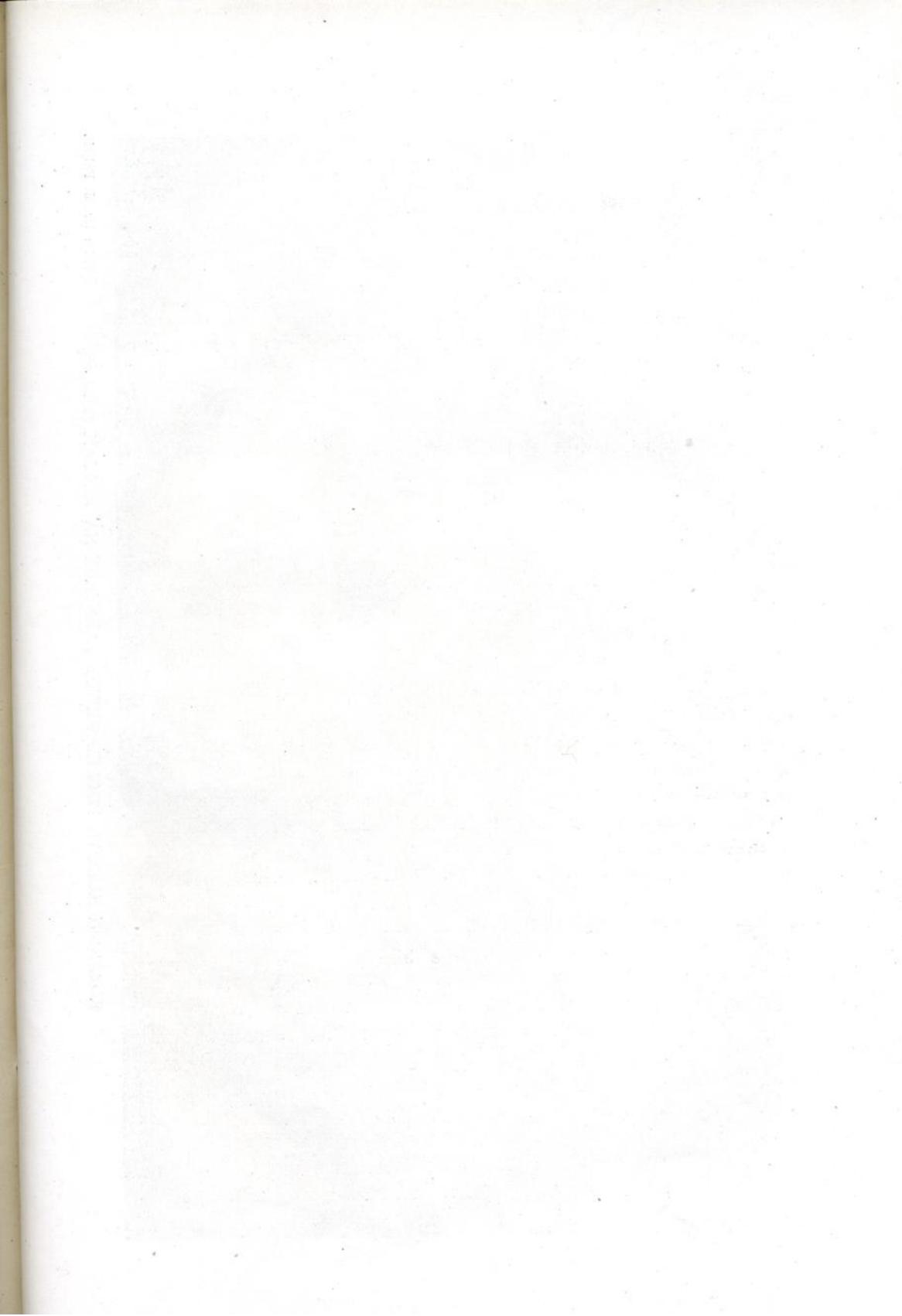
Foto: Dr. R. Simonović
VOLOVSKA KOLA SA SIJENOM KOD BREZNA

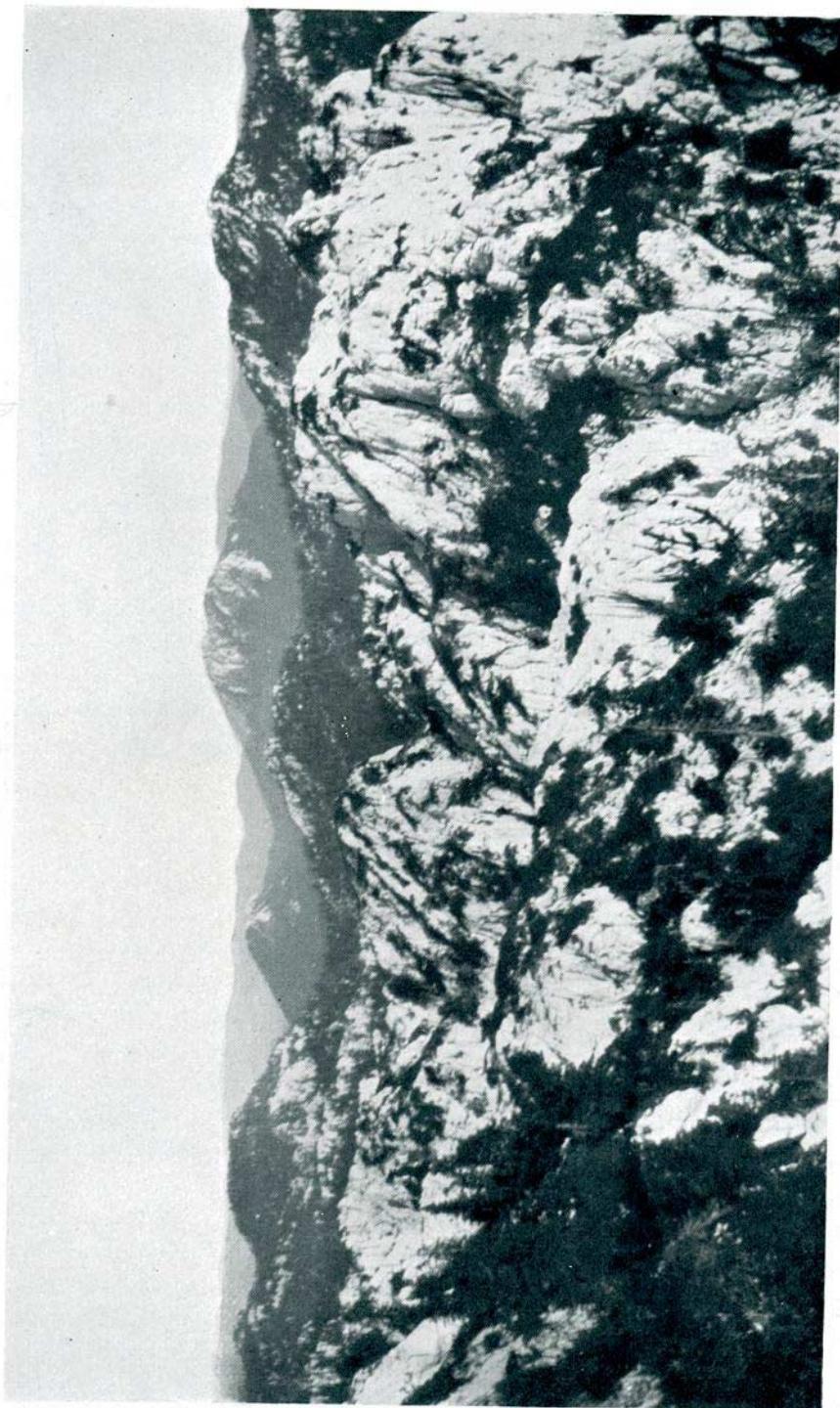
panja, tako da su cijela kola daleko teža, nego li teret na njima. Unatoč velikog siromaštva narod je ipak vrlo susretljiv i gostoljubiv, pa su nas svagdje gdje smo tražili vode ponudili sa mlijekom ili crnom kavom. Tu smo oko Donjeg Brezna vidjeli opet novi jedan tip savardaka, posve različan od onoga između Goranskog i manastira Pive. Na vrlo niskom temelju od jelovih piljenica nalazi se vrlo visoki slamnati krov, koji je na obje strane pritisnut dugačkim komadima jelovine, koja često seže i preko samoga krova. Za blago su savardaci još primitivniji: oko jednog čvrsto usadjenog drveta ponasanjuju brojne jelove brkline tako, da im se vrhovi sastaju na vrhu usadjenog drveta, a prema krajevima protegnu brkline već prema tomu kako široki savardak žele imati. Ti savardaci daju zasebnu

fizionomiju cijelom donjem dijelu visoravni, pa možemo reći da su oni nešto specifično za okoliš oko Gornjeg i Donjeg Brezna.

Naše napredovanje od Vel. Varde prema cilju Donjem Breznu teklo je vrlo sporo, jer jaka žega, koja je vladala pojačano na otvorenom ravnjaku bez vegetacije, i pomanjkanje izvor vode usporavalo je znatno cijeloj našoj karavani put. Uz to je gornji dio ravnih krševit, što u velike oteščava hodanje, pa tako oko podneva stig smo do naselja Miljkovac, gdje smo se odmorili i nešto zagrizli, jer je pred nama stajao mali ali strmi i jako krševiti uspon na brdo Jasikovac. Nakon odmora započesmo s usponom, pa nekako na sredini brijege ostavio nas je naš drug dr. B., koji je na svojoj Vranici odjašio naprijed, ne mogući od žege uzdržati s nama pješacima korak. Uz znatan napor predosmo Jasikovac i konačni dio gornjeg dijela polja, pa se kod Bajeva Polja spustismo u donji ravniji i za pješaka povoljniji dio visoravni.

Nakon kratkog odmora prosljedismo dalje put prema Breznomu, kamo stigosmo već u mrak do žandarmerijske stanice, gdje nas je naš drug dr. B. čekao i uglavio sa susretljivim komandirom stanice sve, što je potrebno za večeru i konak. Komandir i njegova momčad dragovoljno su nam odstupili za noćenje svoju sobu i svoje krevete. Tu smo se dobro odmorili i okrijepili svježom hranom, i odlučismo u večer da ćemo što ranije krenuti dalje na put. No »čovjek snuje a Bog određuje«, kako kaže naša narodna, pa tako i mi ne odosmo, kako smo sinoć uglavili. Čuvši okolišni narod, da se među nama nalazi liječnik, koji u one krajeve rijetko ili nikada zapane, našli su zgodnu priliku i već iz rana jutra bila su vrata žand. stanice upravo opsjednuta raznim muškim i ženskim bolesnicima. Naravski, da naš doktor nikada i ni u kojem slučaju nije odbio svoje pomoći narodu, pa tako je i tu počeo pregledavati i davati lijekove, što je potrajalo sve do 10 sati prije podne. Zahvalismo se svima na gostoprimstvu i krenusmo u zapadnom smjeru prema Savinom Hanu, odakle je naš put vodio jugoistočnim pravcем preko Malog Javorka u dolinu Žive, gdje je oko cisterne bilo vrlo živo, jer su čobani dotjerali svoja stada na vodu iz cijelog okoliša Žive. Odavle nastavismo dalje u istom smjeru kroz šumski predjel Velikog Javorka, gdje izidosmo na zapuštenu cestu, koju je sagradio vojvoda Lazar, pa njome uvihek šumom preko Pratnog dola na Lipovu Ravan i odavle na Šipačko Ždrije. Cijelim tim putem nismo imali nikakva razgleda, jer nam je smetala visoka što bukova, jelova i hrastova šuma, a tek na samom ždrijelu otvorio nam se pogled ravno sve do Nikšića i na prostrane polje oko njega. Silaz kroz Šipačko Ždrije je vrlo strm i kamenit pa jedva dočekasmo doline oko mjesta Šipacnoga. Kroz dosta





ROŽANSKI KUKOVI: POGLED PREKO VARNJAČE NA KOZJAK (1620 m).

Foto: Dr. J. Poljak.

monotonu ravan sa malim usponom dospjesmo u mjesto Vidrovac, gdje se nalaze jaka vrela, na kojima su pilane i mlinovi, pa kako je bilo već kasno pod večer, odlučismo ovdje prenoći. Sutradan krenusmo ranije izjutra, te prvi put nakon tri tjedna puta stupismo na građenu cestu, kojom prosljedisemo kroz ravnicu Gornjeg polja do Nikšića, kamo stigosmo oko 11 sati. Tu prenoćisemo u vrlo čistom i dobrom hotelu »Nikšić«, a sutradan prebacisemo se autom do Trebinja, odavle željeznicom u Metković, pa parobrodom do Splita, gdje se rastadosmo i zaželisemo »do viđenja do godine na Durmitoru.«

Dr. I. KRAJAC:

JASTREBARSKO

NOVOGRADNJE PUTOVA NA VELEBITU I ZNAČENJE NJIHOVO

7. Cesta Senjska Draga — Oltari.

Poznato je, da je zapadno pobočje Senjskog Bila do sada bez ceste. Tako brojni zaselci na crti Senjska Draga — Oltari nemaju izlazne ceste izuzevši strašno trošne putine. To je oteščavalо, a gotovo i onemogućavalо eksploraciju zrele šume u Senjskom Bilu. Šumsko-gospodarstveni i komunikacioni interesi pučanstva traže dakle takovu cestovnu spojnicu, koja će biti i od važnog turističkog interesa. Može postati važna i za turistički automobilizam tog područja, ako bude dovoljno široka i ako bude dobro uzdržavana. Trasa te ceste je već dovršena, te će se naskoro započeti sa gradnjom od oba kraja.

Pomažući se već gotovom cestom kroz Senjsku Dragu (Jozefinskom) odvajat će se nova cesta od kote 490 m na okretu kod lugarnice nad Kestenima pa ide mimo zaselka Tadića pod Gube, dovle većinom šumom, odakle se uspinje na Mali Stolac pa uz sela Ljubetbine — Veliki Stolac — Liskovac (u blizini Žukalji). Sa rečene kote 490 m u Senjskoj Dragi uspinje se cesta većinom ravnomjerno sa 7% uspona za čitavih 500 m relativne visine sve do kote 990 m aps. vis. zapadno od vrha Prolog (1066 m). To bi po prilici bila i najviša točka ceste i to nekako baš u polovini udaljenosti između polazne točke s ceste u Senjskoj Dragi i ceste na Oltarima, kamo se odatle polagano spušta. Tako će po svoj prilici biti nekako podjednaka udaljenost sa Prologa u Senj ili sa Prologa u Sv. Juraj. Poradi toga i gravitacije interesiranih sela ostaju kakove su od prirode i bile, t. j. prema Senju odnosno prema Sv. Jurju, samo im se olakšava prilaz i omogućuje silaz na oba kraja.

Ovdje će u tu cestu utjecati sa zaravanka istočno od Prologa — prema konfiguraciji terena — šumsko-eksplotaciona cesta sa samog Senjskog Bila, koja geografski i terenski nužno k ovoj točki gravitira silazeći sa visina Senjskog Bila.

Od Prologa će ta cesta dalje voditi s morske strane zapadno Ćukovca, zatim istočno od kote 953 m (spojnica prema Tuževcu), zatim ispod vrha Lumbarde s morske strane na Oltarsku cestu sa laganim padom po svoj prilici pod Oltarima na kotu 864 m a ps. vis.. Kod Lumbarde je lako izvediva spojnica na zaselak Rakitu.

Strogo alpinistički ova je cesta od interesa:

a) jer će s nje kod Liskovca biti lagan prilaz preko zaselka Žukalj u lijepom visokom polju (1004 m) do kolibe HPD na Rujicama (oko 1110 m) pod Jadičevom Plani (samo oko 1—1½ h uspona);

b) vodeći nešto manje od 80 m niže od vrha Prologa omogućuje nova cesta komodan uspon na — prema moru najekspoziraniju i moru najbližu — visoku glavicu prvog visokog, moru bližeg, gorskog hrpta t. j. na Prolog 1066 m a ps. vis. sa vrlo lijepim i opširnim vidikom kako na more i otočje, tako i na cijelu zapadnu bočinu Senjskog Bila.

c) Isto vrijedi i glede Lumbarde 1065 m a ps. vis., koja vlada nad Oltarskom Dragom i prelazom.

d) Ta će cesta olakšati direktni pješki prilaz iz Senja na Oltare i to: Josefinskom cestom do iza zaselka Sv. Križa, zatim kroz na daleko najljepšu ošumljenu kršku sutjesku Sijaset do sela Ljubežine i odatle prema sedlu Prologa, gdje će pješki put hvatati novu cestu i njome do Oltara.

I za automobilni turizam može ova cesta biti od važnosti, jer: a) omogućuje direktni prilaz iz Senja na Oltare dosta interesantnim krškim krajem sa važnim varijacijama terena i vegetacije, te u gornjem svom dijelu sa brojnim raznolikim pogledima na more; b) omogućuje, u koliko cesta ne bude vazda zakrčena, kružnu izletnu prugu: Senj—Senjska Draga — kota 990 m — Oltari—Sv. Juraj — obalom u Senj i obratno, jer je ova visoka spojna cesta jednako dobro pristupna kako iz Sv. Jurja tako i iz Senja; c) omogućuje direktni prilaz autom uopće iz zaleda — ne silazeći u Primorje — (Plitvička Jezera) a napose iz Zagreba na Oltare i Krasno, t. j. omogućuje direktni prilaz za cijeli Sjeverni Velebit i takav povratak natrag. Omogućuje dakle direktni i visoki automobilni spoj od (Zagreba) — Velika Kapela—Vratnik—Oltari—Krasno—Ledeni Draga—Mrkići — Štirovača — Crni Padež — Sunder — Ravni Dabar — Sušnji — sa silazom na Karlobag ili u Gospić. Ili sa Mrkići na Mirovo (koliba HPD, koja je opet udaljena 2 h od Rossijeve kolibe HPD u Rožanskim Kukovima) pa u Jablanac ili Senj.

Ova je cesta tipičan primjer, kako su u Hrv. Kršu nerazrješivo povezani interesi: šumsko-gospodarstveni, ekonomsko-prometni, interesi pučanstva i turistički uopće, napose alpinistički i automobilistički, te kako se sve te nacionalno-ekonomske komponente međusobno nadopunjaju.

Nova cesta će se lakše i bolje moći sačuvati uporabivom nego li cesta Oltari—Sv. Juraj, jer nije toliko strma, nego najveći uspon iznosi 7%, što nije previše.

O ovo novo komunikaciono sredstvo valjat će vezati i gradnju školskih zgrada za dotična sela uz cestu, tako da eventualne nove školske zgrade budu lako pristupne sa svih strana i uz cestu.

8. Putovi u Srednjem Velebitu.

Nova longitudinalna staza (— Mirovo koliba HPD — Oštarije nad Karllobagom —) od Baričević Dolca do Ograđenice već je polovinom rujna t. g. bila gotova u duljini od oko 8 km. Od Ograđenice se je polovinom rujna t. g. trasirala staza u južnom pravcu i to ispod Ljuljačke s morske strane i Razvršja s kopnene strane do Jasenovače 1028 m aps. vis. malo sjevero-istočno nad Cesaricom. Od Jasenovače ići će longitudinalna staza dalje ispod Budakova brda na sedlo među Budakovim Brdom i Solinama, a odatle prema gore koti 943 m aps. vis. povrh Ravnog Dabra. Odavle će časak ići novo trasiranom cestom, a onda će se odvojiti lijevo između Butinovače i Badnja i doći će na dosadanju šumsku cestu Stupačinovo—Oštarije, koju će valjati popraviti, a djelomice i rekonstruirati.

Šumarska uprava radi neodložnih šumarsko-upravnih interesa ima u vidu da izgradi neke transverzalne staze drugog i prvog reda u Sjevernom i Srednjem Velebitu.

Počinjujući sa sjevera predviđaju se ove staze:

1. Jedna staza, koja bi po prilici iz predjela Budima s morske strane išla transverzalno preko Čemerikova Dolčića sa daljom vezom preko Jezera u Krasno.
2. Staza sa Plančica povrh Velikih Brisnica—Klanac—Rosijeva Koliba HPD — Lubenska Vrata.
3. Katunište—Dokozin Plan i Ograđenica—Dokozin Plan, koja bi oba kraka ušla u novu stazu: Šatorina—Jovanović Padež.
4. Staza drugog reda: Ograđenica—Šatorina za direktni uspon i silaz.
5. Staza drugog reda Šatorina — krasno Vrelo Težakovac. Odatle postoji veza gotovom stazom prvog reda na longitudinalnu veliku cestu na sedlo kod Kugine kuće (ispod Kugina vrha kota

1330 m aps. vis., odakle je već gotova gore pomenuta staza od buduće dobije odvojak na Sunđer i opet na cestu.

6. Longitudinalna staza: Ograđenica—Jasenovača imala bi dobiti odvojak do lugarnice.

7. Od kote 1028 m aps. vis. kod Jasenovače ima se graditi transverzalna staza preko Meralovačke Kose ispod Bačina Vrha, preko Bačina Klanca do nove ceste na sedlu kod Kugine kuće kota 1330 m aps. vis., odakle je već gotova gore pomenuta staza od buduće ceste do krasnog vrela Težakovac.

8. Sa sedla između Budakova Brda i vrha Solina odvajat će transverzalna staza pod Bačić Kuk i vodit će sjevernom padinom prema Bačić Dulibi, gdje će hvatati cestu.

9. Buduća selska cesta zamišlja se današnjim više ili manje razvitim putovima ili stazama i to od Ravnog Dabra prema Crnom Dabru pa istočno od njega jedan krak na sedlo pod Lagincem (Alagincem) — kako i danas ide — odakle bi se isto tako spuštala k vrelu (Kamenica) i do današnje šumske ceste na Stupačinovo—Oštarije. Drugi krak bi imao iz Crnog Dabra ići također na postojeću cestu kod Jasenove Kosice po prilici u smjeru današnje staze, koja je urisana na karti 1:75.000.

Novotrasirana cesta: Sušnji (Bandijera) — Ravnji Dabar kao odvojak ceste Karlobag—Gospic s morske strane ispod Oštarija, sadržaje u sebi najefektniji prilaz k Dabrima. Već s nje veličajno proviruje Bačić Kuk, alipinstički biser dabarskog područja. Sa kote 943 m aps. vis., gdje će cesta prelaziti Dabarsku Kosu, nastupa senzacija vidika: centar sačinjava dostojanstveni Čelinac sa svojim stijenjem, kao tvrđava (u »Vodiču« pomenjom na velikoj reprodukciji označen kao Rujičin Kuk), s lijeva masivni Rujičin Kuk i Kukaline, a s desne rastrgnani tornjevi Kize.

Ova će cesta prema šumarsko-eksploracionom interesu biti građena po svoj prilici u širini od 4.5 m.

PLANINARSKI DOM NA MOSORU POD KROVOM

Ove su jeseni dovršene vanjske radnje i postavljen krov na prvoj planinarskoj kući u Dalmaciji, koju je u sporazumu i potporom središnjice Hrvatskog Planinarskog Društva u Zagrebu sagradila HPD podružnica »Mosor« kraj izvora Ljuvača na Mosoru.

Taj planinarski dom ima prizemlje i prvi kat. U prizemlju je blagovaona, kuhinja, prostrana spavaonica, kupelj, stan opskrbnikov i izba, a u prvom spratu pet soba za noćenje planinara. U potkrovilju bit će smješteni skupni ležaji, pa

će dom moći da primi oko stotinu planinara. Iskopan je i prostor za podrum, u kojem će se spremati živežne namirnice, jer će dom biti kroz cijelu godinu otvoren i opskrbljivan. Pored toga će ta planinarska kuća imati tu rijetkost, da će na krškoj visini od 940 m biti snabdjevena tekućom vodom iz obilnog obližnjeg vrela Ljuvača.

Položaj doma je i s hidrografskog i planinarskog gledišta vrlo zgodan. Dije se na maloj uzvisini iznad ubavoga i prostranoga dolca, a to je jedino mjesto na ovoj krškoj planini, gdje ima naslaga dolomita. Uz to je na domaku bistrom ledenom vrelu, kojega bistra i magnezijevim karbonatom bogata voda ima stalnu temperaturu od +14 °C, pa ga već Kačić u »Ugodnom razgovoru« slavi kao »vrutak hladne vode«. Osim toga sav kraj oko doma zasaden je zaslugom revnih splitskih planinara i suradnjom šumarskih stručnjaka hiljadama borovih mladica, pa ima nadе, da će se za par godina cijela okolina zaodjeti zelenilom i pretvoriti u pitom i ubav gaj usred one kršne pustoši. Planinarski dom na tom mjestu zgodno je uporište za brojne izlete u centralni Mosor. Kako leži pod najvišim vrhovima Mosora, mogu se iz njega poduzimati usponi na sve okolne vrhunce, do kojih vode gorski nogostupi po terenu srednje teškoće. Od njega su ove vremenske udaljenosti: do bila središnjeg Mosora nad Ljuvačem, do Ljubirne (1330 m) oko 1 i pol sata, do Velikog Kabla (1340 m) 2 sata, do Ljutoga Kamena 3 sata, do lugarnice na Užinskoj kosi 3 sata. Prednost je njegova i u tome, što leži u dobrom zaklonu od istočnih, sjevernih i zapadnih vjetrova, a od njega se pruža otvoren vidik na okolne obronke Mosora i na more.

Prilaz iz Splita do doma traje sada oko 3 i pol sata: do Žrnovnice autobusom oko pol sata, a od Žrnovnice pješke preko Donjeg i Gornjeg Sitna do Ljuvača oko 3 sata. Taj će se prilaz znatno skratiti, kad se proširi sadašnja cesta do Sitna i izgradi zasnovana cesta od Gornjeg Sitna do Ljuvača.

Troškovi gradnje dosad iznose oko Din 200.000, ne računajući cement i drugo gradivo, koji je društvo dobilo besplatno, kao ni dio radne snage, koji su dali seljaci Gornjega Sitna, požrtvovno prenoseći krovni materijal i salonit po krševitoj stazi na Ljuvač, čime su omogućili, da je dom došao pod krov. Za unutarnje uređenje i potrebnii namještaj predviđa se dalji trošak od D 180.000. »Mosor« se nada, da će do kraja ljeta uz pripomoći državnih i samoupravnih vlasti, gradaštva i bratskih planinarskih organizacija završiti unutarnje uređenje doma tako, da bi se svečano otvorene imalo obaviti početkom buduće jeseni.

Pred tim domom HPD podružnica »Mosor« proslavila je 28. IX. o. g. petodišnjicu svog plodnog rada na širenju planinarstva. Na svečanost je stiglo iz Splita oko 50 planinara pod vodstvom svoga zaslужnoga predsjednika g. U. Giomette, kojima se na Ljuvaču pridružiše glavari i brojni seljaci podmosorskih sela. U glavnoj dvorani doma služio je sv. misu domaći župnik don Vinko Mananović na improviziranom žrtveniku, a poslije mise izrekao je predsjednik g. Giometta lijep govor, u kojem je usrdno zahvalio svima, koji su pridonijeli, da se taj dom podigne. Naročito je upozorio prisutne seljake, kako iz ovoga planinarskog pothvata njima najveće dobro dolazi, ističući blagodat, što je crpe sela Dugopolje i Kotlenica iz sličnog pothvata plan. društva »Mosor« za uređenje špilje Vranjače. Ta je špilja — reče predsjednik — danas posjećena od hiljade i hiljade turista i našega svijeta. Taj svijet prelazi preko tih sela, koja se danas tako razvijaju i dižu iz mrtvila. U Kotlenici otvaranjem škola i gradnjom cisterna ulazi čistoća i tračak prosvijete, za koju prije taj svijet uopće nije znao. Tu su sad putovi uređeni, kojima prolaze kočije i auti krcati gradskim svjetom, koji se tu zaustavlja na materijalnu i kulturnu korist siromašnih seljana. Tako je Vranjača za to prije zapušteno selo postala blagodat i prava kulturna tečevina. Program planinara trajno je okrenut prema višem i duboko prožetom

idealnu, a to je procvat i svestrani boljitet uže i šire lijepe domovine. Govor je završio srdačnim pozdravom Nj. V. Kralju Aleksandru, što su svi prisutni prihvatali toplim usklikom. Poslije zajedničkog objeda razvila se pred domom vesela planinarska zabava uz pjevanje i igre oko vode, drveća i zelenih sagova Ljuvača.

Dr. I. KRAJAČ:

JASTREBARSKO

IZBOR MJESTA ZA PLANINARSKU KUĆU NA DOCIMA (JUŽNI VELEBIT)

Dne 30. VIII. 1930. u jutro zaputio sam se iz Jastrebarskog autom u Gospic i dalje do Metka. Na putu susreo sam predsjednika HPD podružnice »Visočica« g. I. Gojtana, s kojim sam se dogovorio da se dne 31. VIII. 1930. u jutro oko 5 sati uspnemo na Doce (Struge). Noćio sam u selu Kukljic pod Velebitom. U jutro smo nastupili uspon. Od odbornika i članova podružnice HPD »Visočica« bili su prisutni osim g. Gojtana jošte petorica gospode. G. Krišković je po uputi g. Gojtana obavljao markacije i markirao do Dolaca. Bio je prisutan nadležni lugar onog područja g. Čalić. Došavši na Doce bilo je mišljenja, da bi se koliba imala graditi kod Marasova vrela radi vode. Pošli smo do Buljme. Tamo je pirio jak vjetar s kopnene strane, tako da su svi bili mnijenja, da je sama Buljma radi klimatskih prilika nepodesna za gradnju kolibe. Iza toga smo se uputili odmah preko Buljme s jugozapadne strane do pod stijene Hrapavog Kuka. Tamo nije bilo ni čuha vjetra, jer je mjesto zaštićeno uzvisinom od par metara između Buljme i Hrapavog Kuka. Tu su svi prisutni — kako je međutim već prošlo podne — uz toplo sunce na miru jeli. Pogled je odatle otvoren: na Veliku Paklenicu, Klementu, zapadno stijenje Hrapavog i Crnjenog Kuka, Sv. Brdo, primorsko predgorje, more i otoče. Svi su bili za to, da se koliba — ako se ne nade pogodnije mjesto — gradi na tom zaštićenom mjestu sa lijepim pogledom. Iza toga sam upozorio, da je taj vidik samo dio vidika, koji se tek pravo otvara sa nešto više kote 1559 m sjevero-zapadno od Buljme, za koju je kotu g. Gojtan izjavio da se zove Tadin Glavica. Taj će vrh nadvisivati Buljmu vjerojatno za kojih šezdesetak metara.

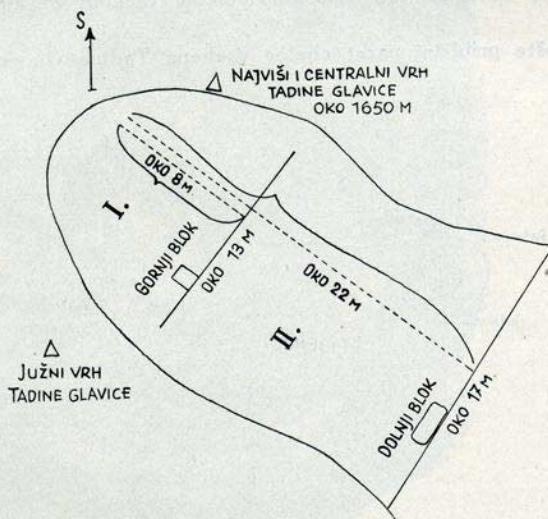
Nato se je većina prisutnih uspela na Tadinu Glavicu i tu je konstatirano, da je vidik sa ovog vrha neprispodobivo opširniji, ljepši i sa znatno više varijacija, slobodan na sve strane, dakle i prema Velebitu i prema moru. Obišavši sva tri vrha ove glavice predsjednik g. I. Gojtan je predložio, da se nova planinarska kuća radi vanrednog vidika sa vrha gradi u zaštićenoj strmoj uvalici između centralnog i južnog vrha Tadine Glavice. Do tog je mjesta sa sjevero-zapadne strane lagam prilaz preko Šljemena kroz šumicu i gorske livade. Svi su se prisutni s time — radi upravo vanrednog vidika potpuno saglasili kao sa konačnim rješenjem u pogledu mjesa za gradnju nove planinarske kolibe. Na to su se svi članovi podružnice HPD »Visočica« povratili natrag u Gospic.

Dne 1. IX. t. g. zaputio sam se ponovno na Tadinu Glavicu radi bližeg proučavanja i izmjeranja gradilišta. Tako sam pronašao, da je centralni vršić glavice najviša točka, a to za oko $\frac{1}{2}$ —1 m viši od istočnog vrha, koji je služio triangulaciji i koji nosi na karti (1 : 25000) označku visine 1559 m, a u naravi kameni triangulacioni znak. Južni nešto niži vršić, prema moru najekspoziraniji, ima najopširniji morski vidik. Odabranu uvalicu, koja je strma valjda oko 20%, valjat će providiti na donjem dijelu jakom širokom zidanom ili betonskom pregradom, dok će se njezin gornji dio morati otkopati, pa će se tako dobiti ravni

plato. Taj će sa sjevera i sjevero-zapada biti zaštićen višim grebenom glavice, a sa sjevero-istoka u znatnoj mjeri također istim grebenom, dok će sa jugoistoka biti potpuno otvoren, a sa jugozapada nešto manje zaštićen. Pregraditi se može na dva mjesta, prema tome da li se želi dobiti veći ili manji plato za gradnju kuće. Manji je viši i prema tome bi bio nešto manje zaštićen, a niži je veći i bio bi nešto više zaštićen. Razlika aps. visine među njima bila bi od par metara. Viši manji plato bio bi kojih 5–6 m ispod sjevernog grebena, dakle na aps. visini od oko 1552–1553 m, a niži par metara niže.

U odabranoj strmoj uvalici nalaze se blokovi živog kamena, koji mogu služiti kao uporište pregradi. Upotrebivši u tu svrhu gornji blok (dakle za eventualni viši plato) dobio bi se prostor od oko 13 m širine i oko 8 m dubine. Upotrebivši niži blok u tu svrhu, dakle oslonivši pregradu o nj, dobio bi se plato širine oko 17 m a dubine oko 22 m.

Situacija bi bila po prilici ova:



I = viši ali manji plato

II = niži ali veći plato koji obuhvata i plato I. ali na nižem nivo-u.

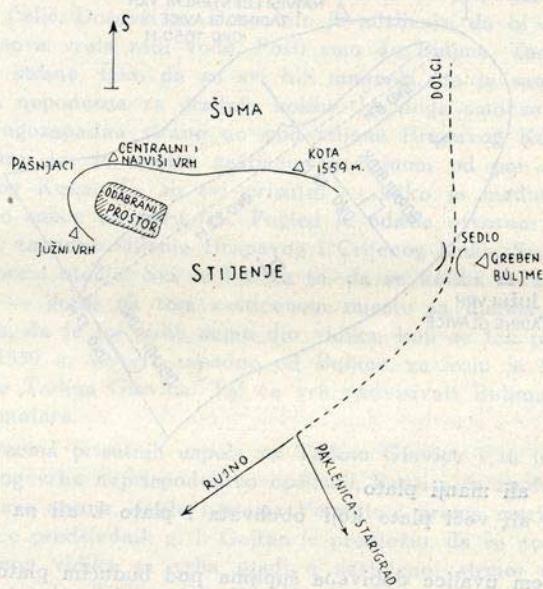
Pregrađenjem uvalice dobivena šupljina pod budućim plato-om imala bi se diono upotrebiti za cisternu. Ako bi cisterna bila dovoljno daleko od vanjskog zida pregrade, vjerojatno se voda u njoj ne bi zimi zamrznuća, jer bi sva bila pod zemljom odnosno pod tlom. Ako je pogibelj zamrznuća, mogla bi se pred zimu voda na donjem dijelu buduće pregrade ispuštati. U ispusnu šupljinu bi se ulazilo sa plato-a (da izvana ne bi napravu ljudi oštetili). Cisterna, ako se postavi na sjevernoj strani uvalice (odnosno plato-a, koji se ima izgraditi), zaštićena bi bila debljinom brijege.

Kuća bi imala biti zidana čvrsto. Vrata i kapci imaju biti željezni. Prozori osim toga sa željeznim rešetkama.

Kuća ne smije biti visoka, jer radi zaštite od bure ne smije nadvisivati greben glavice u zaleđu (prema sjeveru). Od brijege mora biti udaljena barem $1\frac{1}{2}$ m, da ne sabire u svoje zidove vlagu sa brijege, a taj međuprostor mora biti tako cementiran, da snijeg kad se topi, pušta vodu da teče mimo kuće u dolinu. Sjeverno i sjevero-zapadno pod kućom ima u neposrednoj blizini pro-

pektirane kuće dovoljno šume, odakle se iz neposredne blizine može dobiti drvo potrebno za građu kuće, koje se može na konjima ili mazgama prenosi do same kuće. Prilaz do kuće je sa sjeverne i sjevero-zapadne strane vrlo lagan, tako da bi se u budućnosti i cesta za automobile dala lako i jeftino izgraditi od buduće glavne ceste sa Dolaca i to sjeverozapadno nešto niže odmah uz kuću, gdje ima dovoljno prostora na gorskom pašnjaku za eventualnu garažu. Za pješake, koji dolaze iz Gojanovog Doma na Visočici, imat će se markirati već postojeći kraći put od polovice Javornika (Badanjski Dolci) do buduće kolibe, čime će put biti znatno skraćen prema današnjem, gdje se običajno ide mimo Javorničke (Badanjske) lokve i lokve na Docima. Za pješake, koji dolaze s morske strane, moći će se po svoj prilici izgraditi put među stijenama sa lijepim senzacijama po prilici od mjesta, gdje se ispod Buljme odvaja put za Rujno pa gore do buduće kuće na Tadinoj Glavici. Sa kuće će biti divan hod sa vidicima do iza Višerujna (1623 m). Radi vanrednih vidika, po svoj prilici najljepših u čitavom Velebitu, kuća će biti vrlo pirvlačivom točkom za alpiniste i turiste uopće.

Dodajem jošte približni nacrt cijelog grebena Tadine Glavice:



USPONI I IZLETI

Gradina na Pelješcu

Poluotok Pelješac u Dalmaciji, kraj otoka Korčule, nije više nepoznat kraj za naše planinare. Imo već priličan broj izletnika, koji su se uspeli na sv. Iliju (Vipera), da se odanle dive izgledu na otoče a naročito na ušće Neretve. Međutim imade na Pelješcu također u jednakom predjelu zanimljiv kraj, a to je Nakovanj sa svojom Gradinom.

Selo Nakovanj je oko 2 sata hoda udaljeno od seoca Viganj, nešto sjevernije uz obalu od Orebica. Od Vignja ide se lagalom okukom uzbrdo i prije nego se dode u selo Nakovanj upada u oči s lijeve strane brdo, koje kao da je umjetnim načinom izravnano na svome vrhuncu. Sa tog proplanka okomito se spuštaju stijene sa sviju strana, a donji rub je udubea gotovo okolo cijelog tog ma-

siva tako, da sve čini utisak ogromne gljive. Tek na par mjesata, kroz pukotine stijena, pristupačan je uspon na Gradinu.

Za to brdo, zvano Gradina, narod tamo priča, da je to u davnini bila kula razbojnika, koja da se je pretvorila u kamen. Druge priče opet prikazuju Gradinu kao sklonište gusara. Neki, koji su kao pomorci bili po svijetu, tvrde, da te udubine potječu od mora, koje je jednom donle sezalo. Međutim ako se razgleda cio teren u okolini, brzo se dode do uvjerenja, da je to učinak vjetra, koji tamo sa čestim vrtlozima nosi pijesak i tako su nastale te udubine. Ispod Gradine imade mnogo stijena, koje su gotovo vodoravne, a na njima imade veliki broj posve okruglih udužina u obliku zdjele. Taj predio je izložen veoma

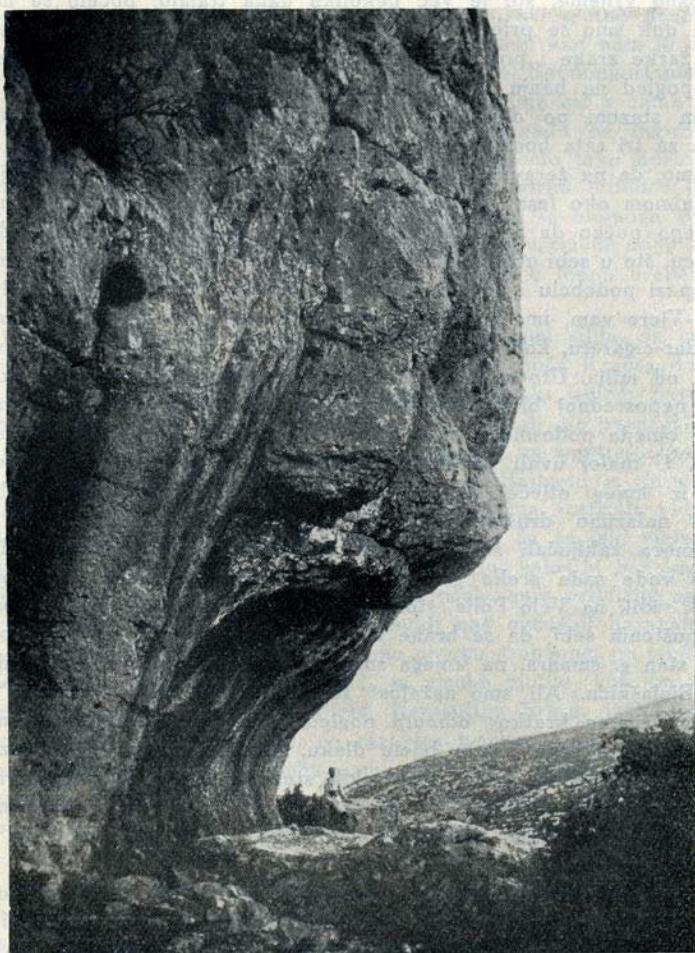


Foto: Kap. D. Pany.

IZDUBENA PEĆINA U GRADINI

buri, koja dolazi od Neretve. Imao sam prilike samo jednom da taj predio posjetim; no s obzirom na to rijetko djelovanje vjetra bilo bi zanimljivo posvetiti i tom kraju veću pažnju. Kako iz slike proizlazi, to izdubljenje pećine je velikih dimenzija i predstavlja nemalu zanimljivost u onom inače pustom kršu.

Kap. D. Pany

Izlet osječkih planinara na Bjelašnicu

Na Vidov-dan u jutro stigosmo nas devetero osječkih planinara i planinarski malom vijugastom željeznicom u ponosno Šeher Sarajevo, gdje su nas na kolodvoru bratski dočekali dva odbornika saveznog »Planinarskog društva za Bosnu i Hercegovinu, s kojima podosmo lokalnom željeznicom do banje Ilijde. Tu smo razgledali zanimljivosti ovoga kupatila, a onda krenusmo do vrela Bosne, gdje nam drugovi predadoše ključeve planinarskih kuća na Bjelašnici, da se imamo gdje skloniti, ako nas putem ulovi nevrijeme. Napunili smo boce mrzлом vodom sa izvora, srdačno se oprostisemo od drugova, pa u 10 sati krenemo uspinjatima uz Igman planinu, što je obrasla nepreglednom crnogoričnom šumom. Neprljativo kišno vrijeme, što je već nekoliko dana trajalo, počelo se naglo popravljati, i dok smo se približavali vrhu Igmana, sunce je već obilno sipalo na nas svoje žarke zrake i posušilo pred nama put. U visini od 900 m bacili smo još jedan pogled na banju Ilijde i njen krasni perivoj, te se stanemo uspinjati markiranim stazom po obroncima Igmana. Guste markacije vode nas pored jezerca, pa za tri sata hoda evo nas kod prve pastirske kolibe, u kojoj nas dvojica sjedosmo, da na žeravici podgrijemo ponesene konzerve. U kolibi sjedi stari Suljo sa čalmom oko fesa, promatra nas znatiželjno pa se sav zabezeknuo, kad je drug Pepo počeo da iz kutije cijedi na kruh pastu od sardela. Vidi mu se očito na licu, što u sebi misli: »Uh dina ti i Alaha, ja što ti Švabe svašta ne jedu«. Kad tek opazi podebelu i dugačku kobasicu, prođe i Sulju merak za jelo, pa će da upita: »Vjere vam, ima li koji od vas papir, da pripalim«. Ponudismo Sulji dobru vardar-cigaretu, koju on pomirisa i zapali, pa kod prvog dima samo da se ne rastopi od milja. Uto stigoše već i ostali, no oni prolaze pored kolibe, jer se eno u neposrednoj blizini smjestila planinarska kuća »Hrasnički stan«. Poslije našeg objeda podosmo i mi k njima, te smo bili iznenadeni urednim ovim skloništem. U maloj uvali pored kuće skriven je u hlad zdenac lijepo ozidan betonom, iz kojeg otječe voda u betonirani bazen za napajanje blaga. U ovoj kući nalazimo društvenu knjigu posjetilaca, koja ide iz ruke u ruku. Nakon odmora zaključali smo kuću te se rastadosmo od starca Sulje. Markacije nas vode sada preko gorskog sedla i nama se pred očima otvara za nas rijedak vidik na Velo Polje, što nas podsjeća na preriju, po kojoj pasu krda konja prepustenih sebi, da se hrane mirisnom gorskom pašom. Usred polja pod nama leži stan g. šumara, na kojega smo upućeni, da nas izvede do daljih markacija za Bjelašnicu. Ali smo nažalost saznali, da je šumar službeno izašao u planinu. Za vrijeme kratkog odmora pogledali smo ondje odgajane crne lisice, koje tek na vršku repa imadu bijelu dlaku. Markaciona tablica pokazuje nam smjer, i mi ga slijedimo pored telefonskih stupova, što vode u observatorij na vrhu Bjelašnice. Tako dolazimo do izgrađenog puta, koji vijuga obroncima obraslim divnom bjelogoričnom šumom, dok nas ne izvede do proplanka gdje se markacije razilaze.

Ovdje se naše malo društвance razdjeli: jedni odoše prijekim no strkim putem, dok ostali nastavljamo hod izgrađenim putem, što jako zaobilazi, ali stizemo gotovo u isto vrijeme do druge planinarske kuće »Stirni Do«. Po okolnim alpinskom travom obraslim glavicama pasu stada ovaca. Iz daljine dopire do nas monotoni zvuk zvonaca, kojim podjekoji ovan predvodi svoje drugarice i pojavičava u nama dojam pastirske idile. Nalazimo se u visini od preko 1500 m, a iznad nas rekao bi na dohvatu izdiže se vrhunac.

Za malo ostavljamo prijatan ovaj dom i nastavljamo uspon na sam vrh.

Polako se uspinjemo sve više, jer ovaj dio do vrha je veoma strm, pa nakon dugoga hoda ulažemo svu energiju, da se domognemo cilja. Što se više penjemo,

sve to ljepši se otvara pred nama vidik: na obližnje vrhove Treskavicu 2.058 m, Ljeljen 1.964 m, Prenj 2.059, i još mnoge druge. Ushit naš sve više raste, a da nismo znali, da nam je ovaj vidik jedino nagrada za naše napore. Sumrak se već hvata, a planine postaju sve modrije i počinju se stapati sa obzorjem, a sa vrha Bjelašnice spušta nam se u susret gusta magla. Po uvalama i vrtačama leži snijeg isčekujući vrijeme, da ga prekrije novi. Postaje sve tamnije, pa doskora neprozirna magla potpuno nam sprečava vid. Dozivajući se medusobno podržavamo vezu, da ne zademo sa smjera ili u klekovinu. Tako su međutim neki stigli na vrhunac u opservatorij, pa kad je ondašnji čuvar g. Schäffer čuo, da ima naših još vani, izišao im je u susret, da pomogne, kako bi što prije stigli.

Tako nakon hoda od 7—8 sati bili smo svi pod krovom, gdje nas je za okrepnu čekala klekovača i topli čaj. Radosni, što smo svi sretno ovamo stigli, ubrzo smo zaboravili umor te smo bili ugodno iznenadjeni, kad nam je domaćica za večeru priredila bećke odreske, dakako od janjetine. Spominjali smo prošlogodišnji uspon na Grintavec, pa kako je Pavle i ove godine bio s nama u našem društvu, priredili smo mu i ovaj put planinarsku serenadu od improviziranih instrumenata. G. Schäffer imao je malu zalihu vina, te smo tako dostoјno proslavili imandan. U ugodnom raspoloženju uz pjesmu i svirku letimice je prošlo vrijeme, te je gotovo neopaženo minulo bljeskanje munja sa olujnoga svoda, što iskaljuje pod nama svoj bijes. Sretni smo bili, što smo za vremena stigli pod ovaj krov. Bila je već prošla ponoć, kada smo pošli spavati u lijepo uređenu toplu spavaonicu.

Oko 4 sata počeli smo se buditi, jer nas jaka studen silila, da potražimo još slobodne gunjice. Provirili smo na okna, da vidimo, hoće li zora da zarudi; ali smo se razočarali, kad nam gusta magla priječila svaki izgled. Zavukli smo se ponovno pod pokrivače i spavali smo dobro još preostali dio jutra. Bilo je već 8 sati, kada smo se počeli kupiti u toploj naloženoj sobi na zajutrad. Poslije toga pošli smo da razgledamo opservatorij, koji jedini na Balkanu u glavnom sada služi za mjerjenje oborina. Vani je gusta magla potpunoma zastírala vid, a oštři vjetar nosio je sobom kapljे kiše. Još smo imali nade, da će jaki vjetar, što je vladao u visinama, rastjerati ovu neprijatnu magluštinu, kako bi bar kratko vrijeme mogli uživati u prostranom vidiku. U tom očekivanju približilo se već 11 sati pa se uvjerismo, da nema smisla produživati naš ovdašnji boravak. Rastajemo se sa vrhom Bjelašnice 2.067 m i krećemo njenim grebenom po medi između Bosne i Hercegovine, koju ovdje označuju 2 m visoke motke, koje su nam bile glavnim oslonom, da idemo pravim putem. Kamenitim kršem teško se raspoznaje staza, a magla je smetala oku, da razabire markacije po kamenju. Istom kad smo se spustili do snježnih ploha, imali smo lijepi pregled preko bližnjih sitnom alpinskom travom obraslih glavica, po kojima pasu raštrkane ovce. Silazimo obroncima Bjelašnice prolazeći manje partie snijega, dok nas staza ne doveđe na prostranu visoravan, gdje hodamo po mekoj travi, pa nam se nakon kamenoga tla pričinja, kao da hodamo po debelim čilimima. Polako se spuštamo niže i dolazimo u područje šume, gdje opet susrećemo redovite markacije. Put se naglo spušta strmim obronkom, a mi se mjestimice služimo vododerinom prekritom naplavljenim krupnim kamenjem. Iza naglog zaokreta imamo pogled pred sobom na pećine, sa kojih smo se spustili ovamo. Do nas dopire šum potoka, što se ruši kamenitim svojim koritom, a malo zatim puca pred nama pogled na suncem obasjanu dolinu. Tako smo nakon tri i pol sata hoda došli u nizinu, pa nam nije zamjeriti, ako ovdje u divljoj romantici potrošismo ostatke ponesene hrane. Za odmora zaključili smo odvesti se vlakom na Ivan, jer bi onako na vlak prema Sarajevu morali čekati do 8 sati na večer. Sišli smo do

stanice Pazarić, gdje smo malo zatim sjeli u vlak za Ivan. Zupčana željeznička sporo se uspinje na visoki ovaj prelaz i jako su soptale lokomotive, da ustjeraju garnituru kratke ove pruge na visinu od 967 m. Povrh stanice smjestio se mali hotel, u kojem smo se veselo pozabavili do ponoći, nakon čega smo pošli na počinak.

Bilo je 4 sata u jutro, kad su nas probudili, da ulovimo jutarnji voz prema Sarajevu. Upravo je rumenilo zore bojadisalo obzorje i ubrzo ogranoljalo iza planina sunce. Spustili smo se do stanice i dočekali iz tunela izlazeći vlak, te se njime vratili u Ilijče, gdje smo se osvježili ugodnom kupkom. Poslije smo lokalnom željeznicom krenuli u Sarajevo, da drugovima našim predamo ključeve planinarskih kuća i razgledamo Sarajevo.

Pri polasku ispratili su nas planinarski drugovi, interesirajući se za dojmove, što ih nosimo sa Bosanskih planina. Na stanicu stoji vlak i na znak srdačno se rastajemo od njih; vlak kreće i dugo si još domahujemo, dok ih ne izgubimo iz vida. Povrh Sarajeva uzdiže se Trebević i kao da nam predbacuje, što nismo posjetili njegov vrh i dugo nas zaokuplja pogled na nj.

R. K. Čavrljika (Osijek).

NOVOSTI SA VELEBITA

Izgrađeni novi putovi na Velebitu.

Koncem listopada 1930. bili su u radu putovi po Velebitu od Velikog Alan do kote 943 više Ravnog Dabra. Odsječak Veliki Alan—Ograđenica pod Šatorinom je već gotov. Na odsječku puta Ograđenica—kota 943 (Dabarska Kosa) radilo je u listopadu preko 150 radnika. Na spoju Ograđenica—Dokozin Plan radila su 24 čovjeka. Put Šatorina — Dokozin Plan — Jovanović Padež se je koncem listopada upravo dovršavao. Radilo se je i oko Crnog Dabra za flankiranje Kize sa istočne strane Crnog Dabra. U trasiranju je odvojak sa glavnog longitudinalnog puta u područje Bačić Kuka i Kukalina.

Ove godine bit će dovršeno oko 70 km novih urednih putova po Velebitu. Dosadanji rad i rad projektiran za do godine (1931.) ima značenje: potpunog turističko-alpinističkog, šumarskog-gospodarstvenog i nacionalno-(seljačko) gospodarskog te klimatskog otvorenja Velebita od Oltara do Oštarija. Sada je nastupio čas i red je na planinarstvu, hotelijerstvu, turistici i socijalnoj pomoći, da taj za nas neobični realni uspjeh iskoristi organizacijom turizma i turističkog kretanja u tom području počevši od alpinizma, pa do auto-turizma, zimskog sporta, ljetovanja, klimatskih stanica i lječilišta.

Ovu velevažnu činjenicu sistematskog realnog otvorenja čitavog Sjevernog i Srednjeg Velebita mora da dobro zapazi i za svoje ekonomske i kulturne ciljeve izrabi čitava naša javnost, a napose primorska i otočna kupališta i mjesta u Hrv. Primorju. Sva ta kupališta pretpostavivši ispravnu prometnu organizaciju dobivaju time veliku i važnu novu atrakciju, jer se gotovo sva mogu služiti bližim ili daljnjim uporištem, odmaralištem ili prelazištem za ture i športove na ovom dijelu Velebita.

Hotelieri počevši od Zagreba će u najvećem vlastitom interesu imati dužnost, da ovu novu veliku atrakciju prouče, među svojim gostima populariziraju i u svoju korist upotrebe, jer im ona radi velike varijacije, zabave i športa, koje gostima može pružiti, može vraćati istoga gosta stalno, te ga vezati trajno uz naš kraj.

Strani planinari na Velebitu.

Predsjednik zemaljskog suda u Grazu g. dr. Vincenc Bauer javljajući dr. I. Krajaču svoje utiske sa dugih izleta po Sjevernom i Srednjem Velebitu u jeseni 1930. sažimlje svoj sud ovako: ... »mi smo bili očarani ne samo čudovišnim krajobrazom sa oprekama bez prelaza počevši od bezutješne golotinje pa do divnih šuma, od kamene pustinje do plodnih zelenih uvala, od snažnih gorskih oblika do beskrajnog mora, nego i prijateljskom susretljivošću i ljubeznom pomoci svih, s kojima smo u dodir došli.«

O mnijenju svoga sina geografa g. Bernharda Bauera s obzirom na znanstveni interes veli: »da nije nigdje našao sigurne glacijalne tragove... (na Sjevernom i Srednjem Velebitu), ali vrlo mnogo morfološkog materijala, koji da će prispoljiti sa t. zv. plateau-ledenjacima sjevernih vapnenih Alpa«. On naginje mišljenju, »da su u čistom vapnencu i ledemjaci drukčije djeleovali, jer se vapnenac i prema padačinama specifično odnosi.«

Njegov se sin pripravlja da održi u jednom alpinističkom klubu u Grazu predavanje sa projekcijama diapositiva o Velebitu. U gradačkom »Tagespost«-u od 12. X. 1930. isti je vrlo simpatično u četiri polustupca opisao Jablanac. Upozoruje napose na krasan vidik sa Klačnice, grebena između jablanačke luke i Zavrtnice te na vazda čisto i bistro toplo more u jablanačkom kupalištu pred lukom, kao i na (kako on veli: »Farbenkonzert«) lepotu i igru boja pri zalazu sunca gledajući iz Zavrtnice prema otocima.

Položaj za nove planinarske kolibe na Velebitu.

U neposrednoj blizini današnje planinarske kolibe na Mirovu, a u aps. visini — tek par metara od iste niže — dakle na aps. visini od oko 1375 m, na mjestu, gdje novi velebitski longitudinalni putovi po hrptu Velebita križaju Stirovačko-Jablanačku cestu sa vidikom i na more, ustanovljeno je kao najpovoljnije mjesto za buduću planinarsku kuću na previji Vel. Alana.

Šum. inspektor g. Ante Premužić javlja da je ustanovio krasan položaj na masivu Šatorine za planinarsku kolibu, do koje sa svih strana nove staze na Šatorini olakšavaju pristup.

Nove markacije na Južnom Velebitu.

Predsjednik podružnice HPD Visočica u Gospiću mnogo zaslužni g. Ivan Gojtan dao je koncem kolovoza 1930. markirati spojni put:

1. od Gojtanova Doma na Visočici do Dolaca (Struge) odnosno sve do pod mjesta, koje je odabранo za gradnju nove kolibe na Tadinoj Glavici 1559 m uz Buljmu;

2. potpuno obnoviti markaciju od početka uspona na Velebit kod sela Kukljica na Dolce (Struge) tzv. medački put na Dolce.

3. Put Oštarije — Laganac u Srednjem Velebitu kod Kize bit će markiran za kratko vrijeme. Dr. L. K.

Popravak putova.

G. Mile Sjavuš pok. Šime (tako mu je pravo ime), seoski glavar u Ljubotići, z. p. Tribanj, javlja dr. I. Krajaču, da će ove jeseni i zime i dalje njegovi susedstani popraviti i urediti seoske putove, koji u onim krajevima Velebita sa okolnih visina vode u Kruščicu na moru.

Prvi gospojinski silaz u vrtaču Varnjače.

izvela je gđa Hela Krajač dne 6. IX. 1930. u jutro (sa dr. I. Krajačem i Vinkom Čuljatom). U manjoj špilji u šupljini desno nad ulazom našla je jednu kost, čini se, od divokoze, koju je očito ptica onamo donijela.

U prošlom broju »Hrv. Planinara« nehotice su se potkrale ove pogreške: Na str. 327 pod naslovom: »Nove špilje i usponi na Velebitu«, druga postat, drugi redak ima glasiti: »zelenu špilju« u zapadnom dijelu sjeverne stijene otoka Goli...« (a ne, kako je pometnjom rečeno »u sjevernom dijelu istočne stijene...«).

Dr. I. K.

SAVEZ PLANINAR. DRUŠTAVA JUGOSLAVIJE

Proslava 30-godišnjice »Češke koće« pod Grintavcem.

Prije 30 godina češki su planinari pod vodstvom odličnog alpinista sveuč. prof. Dr. K. Hodounskoga osnovali u Pragu češku podružnicu »Slovenskog planinskog društva«, koja je za kratko vrijeme podigla na planini Ravni (1543 m) pod sjevernim stijenama Grintavca i Kočne udobnu planinarsku kuću po tipu češkoga seljačkog doma. Ta podružnica i kuća imale su naročitu svrhu, da svraćaju pažnju čeških planinara na prekrasne planine Slovenije i da braći Slovincima pomažu u neravnoj borbi protiv navale i prodiranja Nijemaca u područje Triglava i Savinjskih Alpa. I doista one su uspješno vršile ovu važnu misiju sve do svjetskoga rata. Česi su postali česti gosti na slovenskim planinama, »Češka koča« izšla na glas kao omiljelo sastajalište slavenskih planinara, a češka naseobina u Jezerskoj dolini ispod nje bijaše jako uporište za obranu slovenskog narodnog značaja Savinjskih Alpa. To među ostalim dokazuje činjenica, da je — Jezersko ostalo slovensko. Slovenci se povedoše za primjerom Čeha, pa za kratko vrijeme sagradiše na svim važnijim točkama svojih planina čitav niz sličnih planinarskih tvrdava, kojih broj danas premašuje 50.

Na uspomenu toga važnog događaja priredilo je zahvalno »Slovensko planinsko društvo« 24. VIII. o. g. veliku jubilejsku slavu kod »Češke koće«, u kojoj su sudjelovali uz veliko mnoštvo slovenskih planinara izaslanici »Kluba čehoslovačkih turista« iz Praga i »Hrvatskoga planinarskog društva«. Poslije sv. mise, koju je služio pred kućom g. dr. Kordin, izaslanik biskupa g. dra. Rožmana, držali su pozdravne govore predsjednik S. P. D-a g. dr. Fran Tominšek, koji je ocrtao povijest ove planinarske kuće, nadalje g. V. V. Jeniček, potpredsjednik »Kluba čehoslovačkih turista« i predsjednik »Asocijacije slavenskih turista«, g. J. Pasarić u ime »Hrvatskog planinarskog društva«, pa gg. čehoslovački vice-konzul Čihelka, dvorski savjetnik Dr. Marn, ravnatelj R. Pustoslomšek, vladin savjetnik dr. Ogrin i dr. Senjor. Iz govora g. V. V. Jenička valja spomenuti ove misli: »Sakupljeni u okrilju visokih gora slavimo uzajamno dobro svršeno djelo, pa smo tumači mnogih tisuća slavenskih planinara: ovdje se zagrijavamo za dobre ideje, za plemenita djela i za propagandu domovine. Moderna turistika sili nas na zajednički rad. Ova češka kuća, osnovana u času velikih narodnih borba, bila je podignuta za vas i za nas — ona je simbol naše solidarnosti. Od sada neka bude simbol slavenske uzajamnosti. Već je krajnji čas, da stupimo u novu fazu razvoja slavenske uzajamnosti, a to je uzajamnost — rada i suradnje. Češka kuća ovdje pod Grintavcem jest uzor i dokaz takova rada i suradnje. I nakon 30 godina vidimo, da je češka kuća pod Grintavcem bila neosporno dobro

i po turistiku u Jugoslaviji uopće, a u Savinjskim Alpama napose vanredno korisno djelo. Značajna je prva ustanova kućnoga reda »Češke kuće«: »U češkoj kući dobro je došao svaki turist«. I doista, turistika jest ideja, koja sjedinjuje. Ona ne pozna mržnje. Nama je svaki dobar čovjek turist bez razlike narodnosti. A dobar čovjek jest jedino onaj, tko je pristupan uzornoj solidarnosti, uzvišenoj obrani istine i propagandi ljepote. Pravi prijatelj prirode ne može biti neprijatelj čovjeka niti protivnik plemenitosti. Pravi prijatelj prirode, kakav je svaki pravi turist, jest čovjek prosvijetljene narodne samosvijesti, koji teži na to, da nastane zajednica i uzajamni mir među ljudima. Ako je »Češka kuća« pred 30 godina prozvana »simbolom slavenske uzajamnosti«, možemo danas s pravom ustvrditi, da ona jest i ostaje medašni kamen novoga doba slavenske turistike; da ona jest i ostaje dom planinarâ, koji prekoračujući njezin prag donose dobru volju i odlaze s uvjerenjem, da je slavenska turistika propagator dobrote, istine i ljepote«. Zanosni govor g. Jenička primljen je s burnim odobravanjem.

Predsjednik J. Pasarić izručuje srdačne pozdrave hrvatskih planinara, koji se bratski pridružuju ovoj znamenitoj kulturnoj slavi. Veliki znamen »Češke koče« za razvoj slavenskog planinarstva hrvatski su planinari dobro uočili već kod njezina otvorenja. Društveno glasilo »Hrvatski Planinar« u 1. broju g. 1900. s pohvalom ističe, da je »Klub čeških turista« u Pragu osnovao g. 1898. češku podružnicu S. P. D-a u svrhu, »da pospješi planinarstvo u Slovenaca, da utvrdi vez među Česima i Slovencima i da osigura slovenske gore i planine protiv neprijatelja«; a poglavitu misiju »Češke koče« označuje ovim gotovo proročkim riječima: »Češka podružnica podiže »Češkom kućom« na vrletnim Savinjskim planinama novu tvrdavu, s koje će odbijati neprijatelje slavenskog planinarstva; ona podiže hram nade u bolju budućnost slovenskoga naroda. Ista podružnica ide za time, da ujedini sva slavenska planinarska društva«. Taj se izvještaj završuje s rodoljubnom željom: »Dao Bog, da nam se slavenska planinarska društva što prije dignu do zamjerne visine«.

Stoga su hrvatski planinari »Češku kuću« smatrali u neku ruku planinarskom Mekom i na svojim usponima po Savinjskim Alpama vrlo su se rado u nju svraćali. A treba priznati, da su vazda bili toplo i gostoljubivo primani, te im je ona tako srcu prirasla, da je ne može zaboraviti nitko, tko je jednom stupio pod njezin prijatni krov. Pa dolazit ćemo pod njeno okrilje i u buduće, da se odmorimo i uživamo u rijetkim prirodnim čarima njezine veličajne okoline, nad kojom se poput kakvih gorostasa dižu okomite stijene Grintavca i Kočne. A uz mlade poletarce dolazit će ovamo i stari, jer, kako pokazuje primjer i predsjednika Tominšeka, stara se garda ne predaje! Ona je svuda na mjestu, gdje treba manifestirati odlučnu volju i planinarsku slogu.«

Cijelo slavlje bijaše sjajna manifestacija slavenske planinarske solidarnosti.

MARKACIJE

HPD PODRUŽNICA »VELEBIT« NA SUŠAKU izvela je ove markacije:

1. Pakleno i Pakleno vrh 1314 m. Dne 16. VI. 1929. izvedena je prva markacija Paklena zajedno sa njenim najvišim vrhom. Oznaka je trokut, u sredini bijelo, oko crveno. Vodi iz same planinarske kuće pod Obručem na Hahlićima (1118 m) isprva lagano, dalje malo težim ali bezopasnim usponom, konačno ljeđepim šumskim putem do pod sam vrh Paklena. Uspon na sam vrh nije odviše strm i vrlo je kratak. Smjer markacije je u glavnom sjever. Čitavi put od pianinarske kuće do vrha traje kod vrlo laganog hoda 2 sata 30 minuta. Na čitavom putu nema vode.

Bijele Stijene 1335 m. Markacija je provedena 18. VIII. 1929. i to saveznom oznakom. Počinje odmah kod gostione u Jasenku te vodi 1 i pol do 2 km cestom (smjer prema jugu), a onda skreće desno u šumu i vodi do same Hircove kuće na Bijelim Stijenama.

Fratar 1350 m u sklopu Obruča (1377 m) u blizini planinarske kuće markiran je nanovo dne 15. IX. 1929. saveznom oznakom (bijela točka na okrugom crvenom polju). Markacija počinje iza same kuće te vodi šumskim putem laganoj usponu do pod prve stijene samog vrha. Smjer markacije jest u glavnom sjevero-istok. Uspon je lagan, no ipak spojen sa malom penjalačkom etapom, ali ne predstavlja ni za slabije penjače ozbiljnu zapreku. Od kuće do vrha traje uspon 1 sat 30 minuta kod vrlo umjerenog hoda. — Od vrha vodi markacija sa druge strane natrag planinarskoj kući, no indirektno smjerom zapada i spaja se na trokutastu markaciju Paklena (pod 1). Čitavi silaz može se vrlo lako za 1 sat obaviti. — Vode nema.

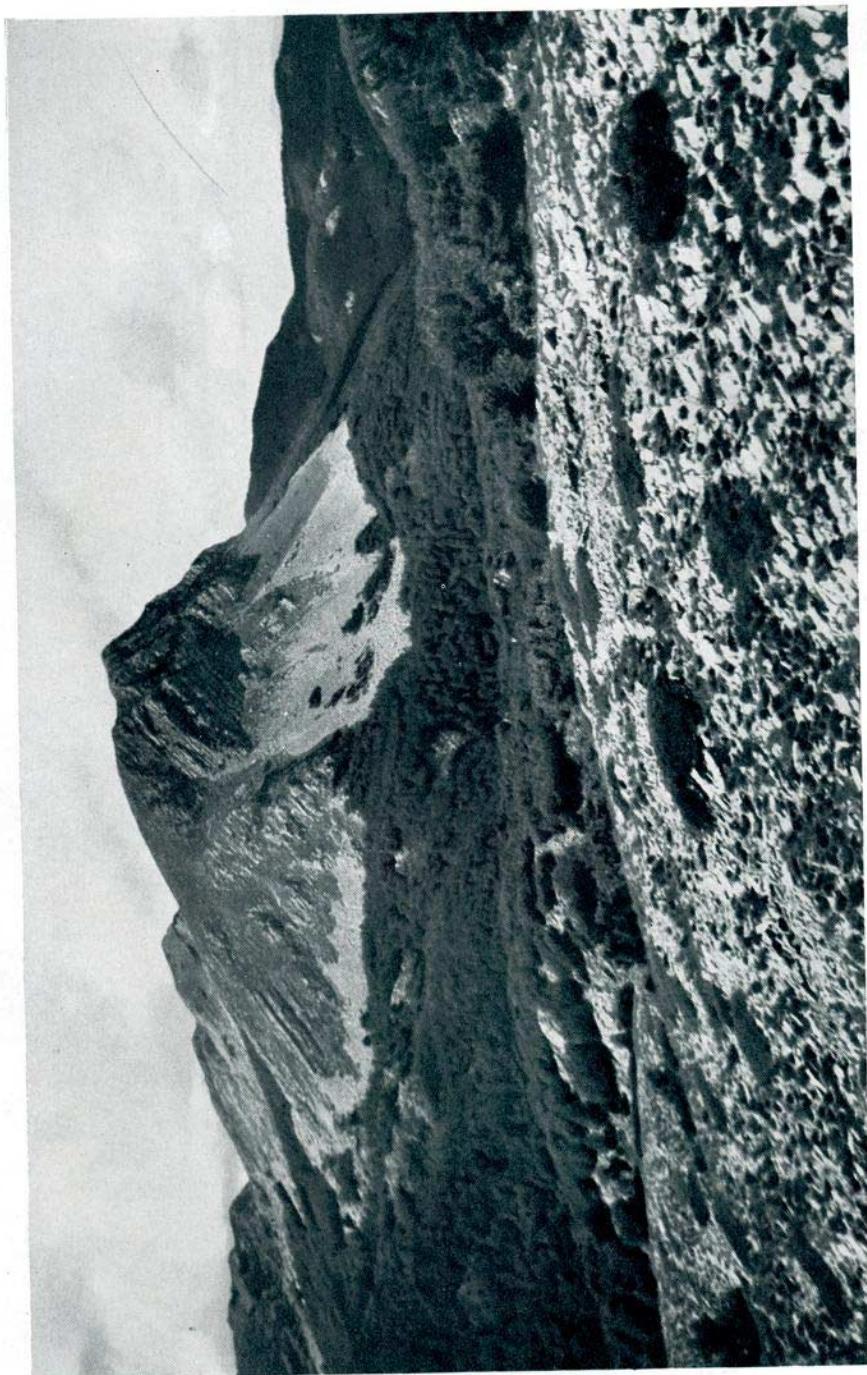
4. Vrh Obruča 1377 m. Dne 22. i 29. IX. 1929. g., izvedena je markacija vrha Obruča, i to od planinarske kuće na Hahlićima. Markacija vodi desno oko 10 minuta po samoj cesti pred kućom, a onda skreće u uvalu između sklopa Obruča i Paklena. Oznaka je savezna. Smjer u glavnom sjevero-zapad. Put je vrlo ugodan, te osim zadnjeg uspona na sam vrh nije absolutno težak. Vodi kroz interesantnu šumu sve do iza vrha, a onda naglo zakreće prema vrhu. Pitka voda nakapnica nalazi se u blizini puta, te je formulom H₂O i malim crvenim točkicama posebno označena. Put traje do vrha 2 sata 30 min najviše i to kod vrlo komotnog hoda.

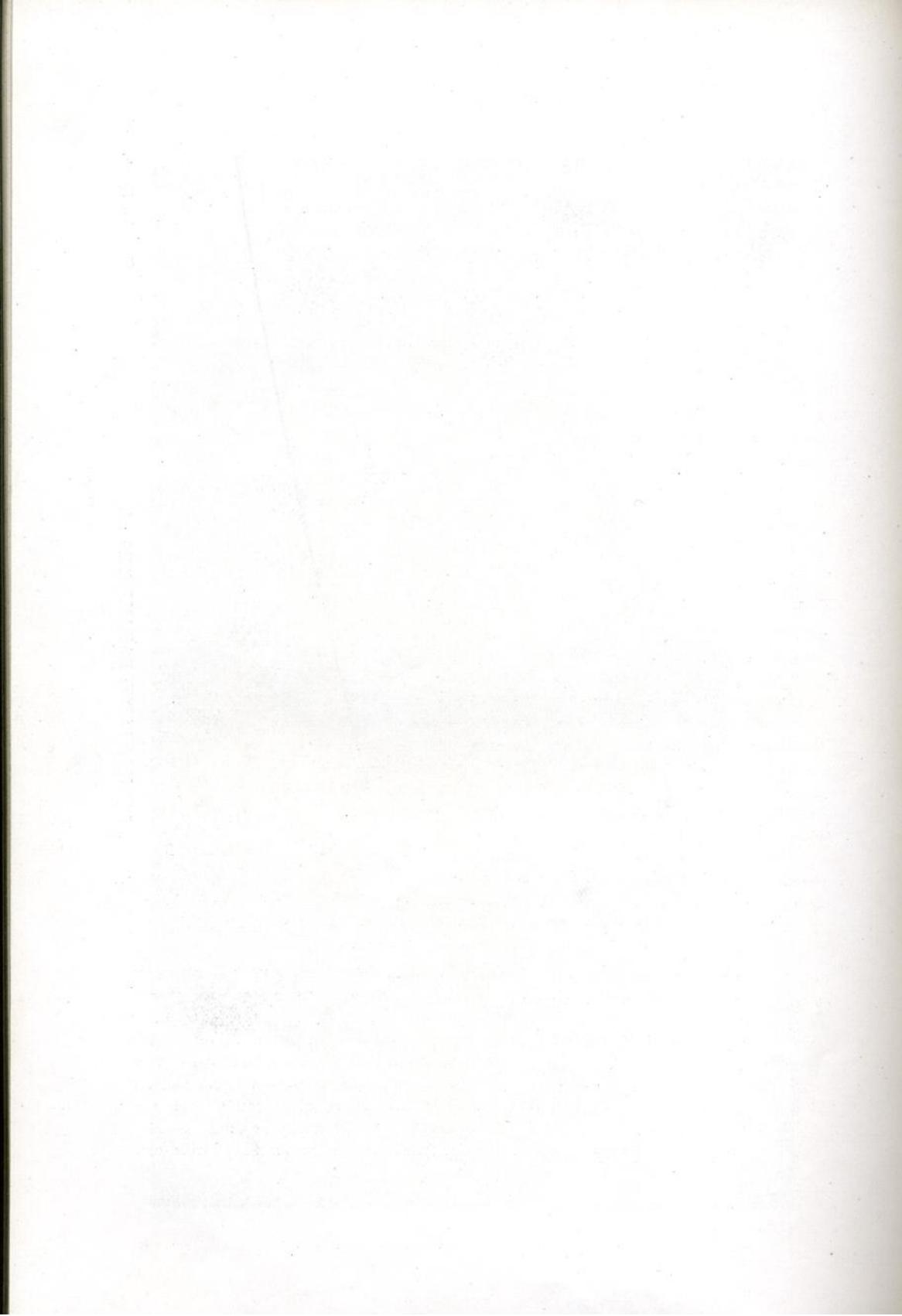
PLANINARSKA PREDAVANJA

PREDAVANJE O SPILJAMA U LICI. U mjesecu kolovozu o. g. priredila je radina podružnica HPD-a »Visočica« u Gospiću dva vrlo uspjela i uzorna predavanja o »ličkim spiljama«. Obadva je predavanja držao profesor g. Zvonimir Rosandić, i to 3. VIII. u osnovnoj školi u Perušiću i 17. VIII. u općinskoj dvorani u Gospiću. Predavač je najprije prikazao postanak i starost naših spilja i sigastih tvorevinu, nadalje njihove meteorološke, biološke i paleontološke odnose te historijsko odnosno sadašnje značenje podzemnih pećina. Vrlo je zanimljiv bio onaj dio predavanja, u kojem je razložio postanak i starost spilja. One su prirodna posljedica dugog procesa, kojim se iz ogromnih količina vode postepeno staloživao kalcit u oblicima najraznovrsnijih sigastih tvorevinu (stalaktita, stalagmita, stupova, draperija, sagova, kupula, štapića i t. d.). Govoreći o dimenzijama podzemnih pećina, govornik je istaknuo, da neki dosad izneseni navodi o duljinama naših spilja ne odgovaraju istini (kao n. pr. o spilji Pčelinoj u Lici, za koju se u »Prirodi« tvrdilo, da je duga 2 kilometra). Prema izjavi g. Rosandića u Lici se nalaze najdulje spilje na području savske banovine, a najdulja do sada istražena ima oko 820 m, premda joj ni tu nije kraj, te je potrebna bolja tehnička sprema za dalji uzani prolaz kroz nju. Predavač je svoje vrlo zanimljivo predavanje popraćivao originalnim snimcima svoga aparata iz najljepših ličkih spilja i to iz onih dijelova pećinā, koje je g. Rosandić prvi otvrio. Podaci iz spiljske meteorologije bili su također zanimljivi: temperatura tipičnih ledenica iznosi zimi i ljeti 0 do + 0.5° C. Lijepe i jasne slike, snimljene u najkarakterističnijim ličkim spiljama, učinile su frapantan dojam na gledaoca. Predavanja su bila prilično posjećena, a moralni uspjeh bio je odličan.

Foto: VI. Novak.

JUZNI VELEBIT: BADANJ (1639 m).





PLANINARSKA LITERATURA

STRANI TURISTIČKI LISTOVI O H. P. D-u. Ugledni švicarski alpinistički časopis »Die Alpen« (»Les Alpes«), službeno glasilo znamenitog turističkog društva »Schweizer Alpenclub« (»Club Alpin Suisse«), donosi u 6. ovogodišnjem broju (za lipanj) informativan članak pod naslovom »Der kroatische Alpenverein und sein Arbeitsgebiet«, u kojem se ukratko prikazuje postanak, razvitak, sadašnje stanje (s brojem članova, podružnica i planinarskih kuća) kao i radno područje »Hrvatskoga planinarskoga društva«.

Po podacima toga članka izrađen je kratak izvještaj o našem društvu, što je iza toga pod naslovom »Kroatischer Alpenverein« izšao u rubrici »Alpine Zeitung« u 262. broju njemačkoga dnevnika »Münchener Neueste Nachrichten« (od 26. IX. 1930). No u taj sastavak ušao je navod o »ratnim dobitnicima«, koji se nikako ne može ticati našega društva. »Hrvatsko Planinarsko Društvo« ima sadašnji broj članova, podružnica i planinarskih kuća da zahvali jedino svojem vlastitom radu, inicijativi i organizaciji, a ne povoljnoj poratnoj konjukturi.

PLANINARSKO ZNAČENJE ROSIJEVE KOLIBE U ROŽANSKIM KUKOVIMA. O otvorenju naše najnovije i najviše planinarske kolibe na Velebitu izišli su pohvalni izvještaji u novinama i uglednim planinarskim glasilima: »Časopisu Turistu« (br. 9—10 u Pragu i »Planinskom Vestniku« u Ljubljani. Prvi donosi u istom broju osvrт na svečanost 30-godišnjice »Česke koće« pod Grintavcem u Savinjskim alpama i ističe, da su se ove »dvije znamenite planinske proslave u Jugoslaviji« pretvorile u svečanu manifestaciju slavenske uzajamnosti. Položaj Rosijeve kolibe prikazuje ovako: Ta »skromna kamena zgrada stoji pod impozantnim Pasarićevim Kukom na vršku doline sa strmim i oko 300—400 dubokim obronkom.« Odavle se »otvara slikovit vidik preko stjenovitih kukova« na Jadran. Naročito spominje, da su svečanosti prisustvovali ne samo članovi HPD-a iz Zagreba i podružnicā, nego i seljaci iz podgorskih sela, pa veli, da je to bila »svečanost planinara i (velebitskih) gorštaka.« Svoj opis glavnih momenata proslave završuje riječima: Ta planinarska koliba je mala, ali je zgodna, sagrađena vlastitom samopomoći i ljubavlju. Zato je svima tako mila, pobudjujući radost i ponos! Manja je nego njezina družica Krajačeva kuća na Zavižanu, čija je trogodišnjica proslavljena u oči toga dana svečanošću i drugarskom zabavom u prostorijama skloništa, koje su nam pružile ugoden boravak i uz to čaroban pogled na Jadran. HPD. jest u dobrom i vrlo snažnom razvoju.« Na koncu opisa urednik g. V. V. Jeniček obećaje, da će u posebnom članku opisati ture po Sjevernom Velebitu.

Jednako prijazan opis o gornjoj proslavi donijeli su slovenski listovi: »Planinski Vestnik«, službeno glasilo bratskog saveznog Slovenskog Planinskog Društva.« (br. 9.), i ljubljanski dnevnik »Jutro« (22. VIII. o. g.). Prvi završuje svoj opis ovim riječima: »Vse slavje je imelo izredno priršten značaj ter ostane vsem v najlepšem spominu. Naš list pa bo z nadaljevanjem dr. Oblakovega spisa (o Velebitu) še tem pozorneje uvajal tudi naše planince v vse tajnosti tihega, a silnega Velebitskega gorskoga kraljevstva.« I doista, »Planinski Vestnik« donio je dosad u 7 brojeva (11. 12. g. 1929. i 1., 2., 4., 8. i 10. g. 1930.) potanki opis sjevernoga i južnoga Velebita iz pera odličnoga slovenskog planinarskog pisca dra. Josipa Cirila Oblaka.

Od njega potječe i izvještaj o otvorenju Rosijeve kolibe u dnevniku »Jutro«, gdje izriče na koncu ovaj zanimljiv sud o Velebitu:

»Velebit je samotno, a silno gorsko kraljevstvo, ki se le polagoma otvarja širšim krogom, a ostane prej ko slej (unaprijed kao i dosada) prihranjeno (očuvano) onim izbranim, ki ljubijo prirodu v njeni neoskrunjeni prvobitnosti. Le tem bo v prvi vrsti služila »Rosijeva koliba.«

PLANINARSKE VIJESTI

ČAROBAN POGLED SA BIOKOVA. Sa najvišeg vrha Biokova, od starodrevne crkvice Sv. Jure (1762 m), pruža se divan i veličanstven pogled na sve četiri strane svijeta. Tko se jednoć uspne po lijepom vremenu na taj vrhunac, taj će se do mile volje naužiti te vanredne prirodne krasote, pa ne će žaliti truda ni poteškoća, da se još koji put vine na tu visinu s tako opširnim i čarobnim vidikom. Ljepotu i opseg njegov zanosno opisuje planinar I. Sulić u 207. broju splitskog dnevnika »Jadranska Pošta«: »Prema jugu, po plavom Jadranu, prostrlo se brojno otoče, ono otoče, koje može jedino na svijetu da stane uz bok fjordova. Koja bi ih čovječja ruka onako divno razbacala i izvijugala u najljepšem stilu! Na tisuće mjesta more se duboko zarinulo u kopno, pa ovo i otoče pružaju oštре šiljke u more. Stvorile se najromantičnije uvale i zaljevi, koje nikakova ljudska mašta ne bi mogla tako poredati. Na stotine čamaca plovi u svim smjerovima, sve tamu od divnoga Marjana, pa cijelim kanalom do Stonskog zaljeva između Brača, Hvara, Korčule i prema Visu. Plove po jadranu sa razapeljim jedrima kao bijeli labudovi. Na mnogim mjestima dižu se vitljaji dima od parobroda, koji obilaze sve luke po kopnu i otočju, a onda se vraćaju u središte Dalmacije, u lijepi i slavni Split. Čovjeka hvata jeza od uzbudjenja, kad na toj visini čuje zvižduk i trublju parobroda, navlastito onih pri ulazu u Makarsku luku. Valovi zvuka dopru do vrhunca, a onda umirući iščeznu negdje među hridimama gorostasnog Biokova. Gledajući dalekozorom tamo preko divnog Jadranu, kroz tminu se naziru visoki Apenini. Tamo je onaj, koji još uvijek sanja o Jadranu, ali neka, mi ćemo ostati čvrsti kao bedemi Biokova... Te prirodne krasote nikad se nagledati. Svratiš li pogled na sjevernu stranu, po kršnom se zagorju prostre stotine i stotine sela. Tko ih prebrojiti može; kako se sva zovu, tko to može znati? Jedna se steru niz dugu dolinu do Neretve, druga tamo do Mostara i Sinja, treća se nižu do Dinarskih planina, a četvrta se gube u daljinu do Čapljine i Mostara i na sve druge strane.

Na dalekom se obzoru uzdiže Čvrsnica, Vran, Ljubuša, Prenj, Kamešnica i ostale planine. Prema istoku se prostire Ljubuško polje, a pozornost svraća na sebe varoš Imotski sa svojim krškim jezerima i ravnim zelenim poljem, preko kojega se vijuga rijeka ponornica, a u zapadnom dijelu polja vidi se ležeća voda, koja pokriva do hiljadu jutara zemljista. Kod samih bedema, odakle je nailjet uspon na Biokovo, uzduž »Francuske ceste« nalazi se maleni Zagvozd, nailjet selo u Imotskom srezu, prozvan »Malim Parizom«. Tu se izletnici mogu opskrbiti potrepštinama za izlet na Biokovo.

Nije dovoljno, da se izletnik zadovolji samim pogledom sa Biokova. Treba da vidi i samu goru i sav čar, koji se u njoj krije. Odmah ispod crkvice Sv. Jure sa sjeverne strane (oko 300 m) nalaze se prirodne ledenice. To je nešto od onog čara, što ga imaju visoke Alpe. U velikim i dubokim pećinama leži vječiti snijeg i led. Koliko je to divno i čarobno, toliko je i strašno vidjeti tu prirodnu moć Neopisivo je, kakvi su ti unutarnji ponori i šta je voda u vapnencu kroz tisuće ljeta izrezala i napravila. Malo niže se nalazi gusta bukova šuma. Tisućljetna stabla srušena od vjetra trunu po zemlji, a u šumi se nalaze izvori hladne i zdrave vode.«

SAVJETI MLADOMU PLANINARU. Svakomu mladomu planinaru »Švicarski alpinski klub« daje prije polaska na planine tiskanu opomenu ovoga sadržaja: »Dobro se pripravi! Vrijeme i putna spremu odlučuju o uspjehu. Znaš li čitati zemljopisnu kartu, ili umiješ li se snalaziti s pomoću kompasa? Izradi najprije potanku osnovu puta i uzmi u obzir neprijatne prilike. Cipele, uže i cepin moraju biti bez ikakve mane. Nedovoljna razdioba vremena i loša spremu već su često postale kobne površnom planinaru. Razbor neka bude tvoj vodič! Nevrijeme je planinaru opasan neprijatelj. Slušaj savjete, koje ti daju iskusni planinari! Vratiti se s pola puta nije sramota, ali je nesmisao provesti svoj naum i uz cijenu životne opasnosti. Ne precjenjuj svojih sila! Nemoj piti alkoholnih pića! Alkohol omamjava i umanjuje tvoju djelatnu sposobnost! Hodaj polagano! Motri pozorno šume i livade, cvijeće i životinje, planine i ledenjake! Budi pun obzira! Ne ruši kamenja, jer je to opasno za čovjeka i životinju. Na mjestu, gdje si se odmarao, ukloni papire i kutiju a staklo zakopaj! Vikanje ne pristaje gorskomu miru. Planinari su drugovi. Savjetuj ondje, gdje imаш iskustva!

DRUŠTVENE VIJESTI

POSJET ŠPILJE VRANJAČE. Prekrasna špilja Vranjača kod Dugopolja kraj Splita, koju je HPD podružnica »Moros« prošle godine dolično uredila i predala javnosti, može se već u prvoj godini podićiti brojnim posjetom. Za njezine krasote dosad pokazuju osobito zanimanje stranci, koji za svoga boravka u Splitu ne propuštaju zgodnu priliku, da pohode tu vanrednu špilsku atrakciju Dalmacije. Tako su nedavno Englezzi sa ratnih lađa, koje su bile usidrene u Splitu, u više skupina razgledali podzemno carstvo Vranjače, koje je uz raskošnu električnu rasvjetu na mlij učinilo dubok dojam. Oni su pri tom iscrpili sve fotografске ploče, koje su imali za snimanje velebnih tvorevina siga, što su ovdje naslagane u nepreglednom nizu i u fantastičnim oblicima stupova, orgulja, sagova, plašteva, kipova, obeliska. Takove spomen-slike, što ih posjetnici sobom ponesu u svoju domovinu, živa su propaganda rijetkim podzemnim čarima Vranjače, koja osobito u nižoj prostoriji ima stalagmita većih i ljepših od onih u glasovitoj Postojnskoj špilji. Ali, kakojavljaju splitske novine, domaći svijet u tome zao-staje za strancima i do sada pokazuje razmjerno slabo zanimanje za Vranjaču. To je naša stara rana; slavimo tuđe, ne marimo za svoje! A posjet Vranjače nije skopčan s velikim troškom. Putnički ured u Splitu priređuje skupne izlete autobusom do samog ulaza u špilju uz prilično nisku voznu cijenu, a oni, koji se voze sinjskim vlakom do Dugopolja i odatle nastave pješke ($1\frac{1}{2}$ sata hoda) do špilje, mogu još jeftinije proći. Svaki naš planinar i prijatelj prirode, koji na svom putu obade Split, ne bi smio da propusti priliku, da posjeti i vidi ovu vanrednu prirodnu znamenitost.

POSJET PLANINARSKOG GOJTANOVA DOMA NA VISOČICI. Otkad je prije godinu dana otvoren novi Gojtanova dom na Visočici (1619 m), učestali su što zajednički što pojedinačni usponi na tu najlepšu goru u Južnom Velebitu. Ispunila se i ovdje poznata istina, da je gradnja planinarskih skloništa jedan od glavnih i prvih preduvjeta za razvoj planinarstva.

Taj planinarski dom, podignut podno samog vrha na visini od 1450 m nad morem, jest uredna, prostrana i zračna jednokatna kuća. U prizemlju ima 3, a u potkrovlu 2 prostorije, te može primiti pod svoj krov oko 40—50 planinara. Ljeti je opskrbljena i u tu svrhu opremljena potrebnim kućnim priborom i namještajem. U njoj se vodi prijavna spomen-knjiga, u koju se upisuju posjetnici doma i izletnici na Visočicu. Stalni čuvar sa svojim pomagačima vodi brigu oko

doma, dvori planinare i pazi na čistoću i održavanje kućnoga reda. Tako je ovaj dom prava blagodat za planinare i druge domaće i strane izletnike, jer imaju gdje da se okrijepe, odmore ili zaklone u slučaju nepogodna vremena. Stoga broj posjetnika od otvorenja doma postepeno raste, pa je do kraja prošle godine dosegao razmjerne znatnu visinu od 600. U ovoj godini imao je dom u ljetno doba za lijepih dana nedjeljno gotovo redovno 10 do 50 posjetnika i izletnika, a u vanrednim zgodama i od 80—100, pa će konačni broj vjerojatno doći znatnu visinu. No dom je omogućio i zimsko planinarenje na Visočici, na koju se po snijegu počinju uspinjati odvažni planinari, ne plašeći se elementarnih nepogoda. Tako je sam predsjednik g. Gojtan sa drugovima bio ponovo na najvišem vrhu Visočice u doba, kad je snijeg u Lici bio više metara visok. A njihov primjer jamačno ne će ostati bez nasljedovača.

Uz domaće planinare i izletnike Visočicu rado posjećuju i stranci, koji se na svom putu zaustave u Gospiću. Među njima ima Engleza, Amerikanaca, Nijemaca, Talijana, Čeha, Austrijanaca, od kojih je gotovo jedna trećina posjetila Visočicu i planinarski dom, diveći se veličanstvenoj prirodi Velebita i čarobnom vidiku sa vrha Visočice.

Brojni posjet Gojtanova doma i Visočice u znatnoj mjeri posješuje zgodan prilaz i dobro izgrađen planinarski put do vrha. Posve su naime lako pristupni iz Gospića za najviše $3\frac{1}{2}$ —4 sata (1 sat vožnje do podnožja u Divoselu ili Čitluku i $2\frac{1}{2}$ —3 hoda) po udobnom i u ljetno doba sjenovitom (šumskom) putu, uz koji se nalaze tri izvora žive vode. Od samog doma do vrha Visočice također vodi lijep put u duljinu od 2 km (oko $\frac{1}{2}$ sata hoda), što ga je izradio jedan Podgorac, koji je morao krčiti kamenje minama, a kraj toga puta se nalazi vrelo bistrе i hladne vode, t. zv. Ivino vrelo, gdje se izletnici mogu zaustaviti i okrijepiti. Troškove za izradu toga puta (preko D 2500) podmirilo je H. P. D. družnica »Visočica« u Gospiću. Drugovi planinari iz bliza i daleka bratski se pozivaju, da što češće posjećuju Visočicu i da agilnu podružnicu u Gospiću što izdašnije podupiru u širenju planinarstva u Južnom Velebitu.

POSJET PLANINARSKE KUĆE HPD-a NA IVANČICI. Na Ivančici se opaža isti povoljan razvoj planinarstva kao i na Visočici kod Gospića. Otkad je u prošloj godini ostvarena davna osnova hrvatskih planinara, da zelena Ivančica poput Sljemena dobije na svom vrhu planinarsku kuću i kraj nje željeznu piramidu, ona je kao oživjela i postala ciljem čestih uspona i brojnih izleta ne samo gradskog, nego i seoskog svijeta sa svih strana njezina podnožja. Dok su prije planinari na njoj bili dosta rijetki gosti, sada ona osobito za lijepih dana u ljetno doba upravo vrvi izletnicima, među kojima se napose ističu čitavi rojevi školske mlađeži iz okolnih mjesta i sela, što se pod vodstvom svojih učitelja rado uspinje na njezin vrh, da se naužije svježeg šumskog zraka i sjajnog dalekog vidika. Može se reći, da je u ovoj godini usprkos nepovoljnim vremenjskim prilikama Ivančicu pohodilo oko 1000—1200 planinara i izletnika. U samoj spomen-knjizi upisano ih je pod kraj leta 600; ali to su tek oni, koji su se svratili u kuću, u kojoj se je čuvar nalazio redovno samo po nedjeljama. S obzirom na taj razmjerno brojni posjet ukazuje se potreba, da u budućoj godini kuća bude za ljetnih mjeseci stalno opskrbljena. Sve se čini, da će Ivančica za kratko vrijeme postati omiljelo izletište i klimatsko odmaralište.

Da je ona to već danas za mnoge naše planinare, jasno se vidjelo na svečanoj proslavi prve godišnjice otvorenja planinarske kuće i piramide, na kojoj se (7. IX. o. g.) skupilo oko 200 planinarki i planinara, ponajviše iz Ivanca, Varaždina, Čakovca i Zagreba, pa iz Zlatara i Krapine, a uz njih velik broj okolišnog seljaštva.

Na večer u oči proslave palio se na sjevernoj strani vrha ogroman krijes, koji se mogao vidjeti u Zagorju, Medimurju i susjednoj Štajerskoj. Na proslavu je došlo iz Zagreba oko 20 članica i članova HPD središnjice pod vodstvom predsjednika J. Pasarića, koji je pred piramidom na pozdrav g. dra. A. Špilera, predsjednika HPD podružnice »Ivančice«, održao govor o planinarskom pokretu i o kulturno-gospodarskom značenju planinarskih kuća.

Tom prigodom pripominjemo, da iz Lobora na Ivančicu mjesto po strmom markiranom nogostupu i kolniku uz Oštре vodi prilično udoban put starom cestom po dolini uz ruševine starog Lobora sve do rudarske kućice (oko 5 km), a onda desno uzbrdo po šumskoj cesti prema sedlu »Črne Mlake«. Taj je put zgodan za ljetne izlete, jer većinom ide po sjeni i hladu, pa bi na njem valjalo obnoviti markacije. To je ujedno spojni planinarski put između Strahinjičice i Ivančice.

NAŠE SLIKE: 1. *Vladimir Novak: Badanj.* Vrhunci južnog Velebita počevši od Visočice pa do Sv. Brda imaju zajedničku značajku, da su im sjeveroistočne strane gotovo okomito odlomljene, a jugozapadne t. j. one okrenute prema Jadranu da su položite i obrasle travnjacima. Ta zajednička oznaka razlogom je, da su svi ti vrhunci uzeti sa sjeveroistočne strane manje ili više istog oblika, pa ih je na slikama često dosta teško razlikovati. Naša slika u prilogu prikazuje nam vrh *Badanj* (1639 m), koji se nalazi u južnom dijelu Velebita na desnoj odnosno sjeverozapadnoj strani puta Medak—Doci ili Struge—Buljma—Paklenica—Starigrad, i to u profilu uzetom sa jugoistočne strane od sjeverozapadne padine *Štirovca*. Jasno se očituje jugozapadna strana, koja je položitija i koja je obrasla dijelom bukovom šumom i kosodrvinom, a dijelom je prekrita travnjacima sve do same najviše točke vrha. Suprotno tomu je sjeveroistočna strana, koja je strmo odlomljena, gola, tek tu i tamo po golin stijenama izbija po koji busen trave ili kakva zvonca. Podnože pod samim vrhom upravo je zasuto ruševnim materijalom, koji se kida sa stijena i u obliku jakih točila slazi sve do podnožja brijege. Uspon s te strane vrlo je otešan i životu pogibeljan, jer planinar stupajući po točilima nikada nije siguran, da ne će skupa s točilom vratiti se na svoju polaznu točku. Znatno lakši i običajan uspon na *Badan* je s njegove jugozapadne strane, bilo od početka Dolaca ili Struga sa *Medačke* staze, bilo pak s *Badanjskih Dolaca* ili *Javornika*. Oba ova uspona su markirana, pa je onaj prvi podesniji za one, što dolaze iz Paklenice i od Počitelja. Uspon nije težak, pa se u oba slučaja može obaviti za $\frac{3}{4}$ —1h. sa odnosnih Dolaca. Pogled je sa vrha *Badnja* vrlo širok, osobito na ličku ravan sve tamo do Ličke Plješivice, na greben Velebita prema sjeverozapadu, a prema istoku preko Vaganjskog vrha i Sv. Brda do Crnopca. Na sjeverozapadnom podnožju *Badnja* nalaze se i dva vrela, na kojima može planinar naći okrepe za jake žege, što je velika blagodat u onoj bezvodnoj pustinji.

2. *Dr. Josip Poljak: Rožanski Kukovi:* Pogled preko istočnog grebena Varnjače na Veliki i Mali Kozjak. Naša slika prikazuje nam jedan detalj sa Rožanskih Kukova, jednog od najljepših dijelova Velebita. I ako nam izgleda, kada prvi put stupimo među orijaške kamene stijene Rožanskih Kukova, da smo zatvoreni i da nam je pogled znatno ograničen visokim grebenima Kukova, ipak smo prinuždeni ubrzo promijeniti naše mišljenje, čim se uspnemo bilo na koji od brojnih grebena Rožanskih Kukova, a pogotovo na koju od istaknutih glavica. Pogledi sa Gromovače, Crikvina, Krajačeva Kuka, Vratačkog Kuka i Varnjače daju nam gotovo cjelokupnu sliku velebitskog grebena. I naša slika u prilogu i ako nije snimljena s prije spomenutih točaka, ipak nam daje dosta široki pogled na srednji i južni dio Velebita. Slika je snimljena

sa centralnog vrha Zelenog Kuka, koji se nalazi jugoistočno od Rossijeve kolibe i to u pravcu jugoistočnom preko istočnog dijela grebena Varnače, t. j. preko Poljakova tornja, podno kojega se nalazi orijaška i duboka ponikva. Iza grebena na desno vidimo glavicu Krajačeva Kuka, lijevo nje nalazi se greben Velikog Kozjaka, koji se veže sedlom sa Malim Kozjakom, koji se opet preko šumskog predjela Jarekovac veže sa gorskom skupinom Hajdučkih Kukova. U sedlu između Vel. i Malog Kozjaka vidi se piramida Visočice pa dalje gotovo cijeli greben do Sv. Brda. Na desno Vel. Kozjaka vidimo Šatorinu i još neke vrhove srednjeg Velebita. Desno od glavice Krajačeva Kuka vire glavice Golog vrha i Alančića. U prirodi gledano upravo nas fascinira svojom ljepotom i dalekosežnošću, dok je svaka slika samo blijadi odraz one grandioznosti i ljepote. — ak.

PLANINARI!

Planinarska i društvena svijest nalaže Vam dužnost, da držite i širite svoje društveno ilustrirano glasilo

»HRVATSKI PLANINAR«

koji u 26. godini izlazi u 12 mjesечnih brojeva na 2 arka s brojnim ilustracijama na umjetnim prilozima i u tekstu, a uz dosadašnju pretplatu od D 50.—, za dake i naučnike D 40.—, a za nečlanove D 60.—.

Za dolično uzdržavanje njegovo ulaže HPD središnjica velike žrtve (godišnje oko D 20.000—30.000), a uredništvo sa revnim suradnicima svojski nastoje, da list i sadržajem i ilustracijama udovolji sve većim zahtjevima. TE REFORME NAILAZE DODUŠE NA HVALU I PRIZNANJE S MNOGIH STRANA, ALI ZA TOM MORALNOM DALEKO ZAOSTAJE VAŠA MATERIJALNA POTPORA. Tomu je rječit svjedok nemila činjenica, da »Hrvatski Planinar« od 8000 društvenih članova u prošloj godini nema u ovoj godini ni punih 1000 pretplatnika, t. j. ni 12 posto svega članstva. A ipak napredak i uspješan razvoj stručnog glasila ovisi jedino o izdašnoj materijalnoj potpori društvenih članova. S TOGA VAS PONOVNO POZIVAMO, DA ŽIVOM PROPAGANDOM PRIBAVITE »HRVATSKOM PLANINARU« ŠTO VEĆI BROJ NOVIH PRETPLATNIKA ZA OVU I BUDUĆU GODINU.

Društveni članovi, koji saberu najmanje 5 novih pretplatnika za godinu 1930. i 1931. dobivaju za svakog novog člana-pretplatnika Din 5.—, a za nečlana-pretplatnika Din 10.—.

Ovlaštenja za sabiranje novih pretplatnika daje Uprava Središnjice HPD-a, Zagreb, Dolac 1, a kod podružnica njihove uprave.

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO.

SADRŽAJ: Dr. J. Poljak: Od Plužina preko Javorka do Nikšića (333). — Dr. I. Kraljač: Novogradnje puteva na Velebitu i značenje njihovo (339). — Planinarski dom na Mosoru pod krovom (342). — Dr. I. Kraljač: Izbor mesta za planinarsku kuću na Docima (Južni Velebit) (344). — Upozniji izleti: Gradina na Pelješcu (346). — Izlet osječkih planinara na Bjelašnicu (348). — Novosti sa Velebita (350). — Savez planinarskih društava Jugoslavije (352). — Markacije (353). — Planinarska predavanja (354). — Planinarska literatura (355). — Planinarske vijesti (356). — Društvene vijesti (357). — Naše slike (359). — Poziv na pretplatu (360).

Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Ulica kraljice Marije 20. — Izdavač »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tiskar »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.